

מסכת כתובות פרק שני האשה שנתארמלה

מתוך "גמרא נוקה"

על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר הכ"מ

מקרא:

דברי הגמרא באותיות כאלה: ROD 12; רש"י בתוך הגמרא בסוגריים () ובתוך הסוגריים - אותיות 10 MIRIAM; מראי מקומות גם 10 MIRIAM הערות: בסוגריים [] באותיות 10 CourierNew; ההערות עם קידומת ## אינם פשט הגמרא אלא הערת העורך לבדיקת הלומד. תחילת עמוד - בתחילת שורה, אפילו באמצע משפט - כך: (תענית ב, ב)

הגירסא: לפי דפוס וילנא עם אחדים מההגהות שעל הדף - לפי הנראה לי כנחוצן לצורך הפשט הפשוט.

מקרא: בתחתית הדף

הערות בשולי הדף, בתצוגת דף אינטרנט אפשר להניח עליהם את הסמן ואז מופיעה ההערה בחלון. אפשר גם לראות את ההערות כאשר עוברים לתצוגה של דף הדפסה.

In Explorer, Footnotes become visible when the cursor rests on the number of the footnote.

Alternatively: in the File menu, there is an Edit option to edit the page with your word processor.

הערות וטבלאות באנגלית - ע"י כולל עיון הדף, ראש הכולל הרב מרדכי קורנפלד -

Producers of the Dafyomi Advancement Forum, <mailto:daf@dafyomi.co.il>,

<http://www.dafyomi.co.il/>

This material is © 2007 by Julius Hollander 27 Bialik St., Petah Tikva, Israel 49351

Permission to distribute this material without remuneration, with this notice, is granted - with request to notify of use at yeshol@gmail.com

(כתובות טו, ב)

משנה:

האשה שנתארמלה או שנתגרשה (ותובעת כתובתה): היא אומרת "בתולה נשאתני" והוא אומר (אנתגרשה קאי, ולא למנה היורשין אומרים לה "אלמנה נשאך אבינו, ואין לך אלא מנה" ושטר הכתובה אבד) "לא כי, אלא אלמנה נשאתיך": אם יש עדים (על נשואיה שיצאת מבית אביה לבית בעלה) שיצאת בהינומא (בגמרא מפרש) וראשה פרוע (איצטייבליד"ה: שערה על כתיפיה: כך היו נוהגין להוציא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה) - כתובתה מאתים.

רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אף חילוק קליות ראייה (רגילים היו לחלק קליות להתינוקות בנישואי הבתולות; 'קליות': כשהשבולין לחין - מייבשין אותן בתנור, והן 'קליות', ומתקין לעולם).

ומודה רבי יהושע (מפרש בגמרא אהיכא קאי ומאי מודה) באומר לחבירו "שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו" שהוא נאמן,

(כתובות טז, א)

[המשך המשנה]

שהפה שאסר - הוא הפה שהתיר (זה אינו יודע שהיתה של אביו, אלא על פיו של זה, ומה שאסר הרי התיר);

ואם יש עדים שהיא של אביו, והוא אומר "לקחתיה הימנו" - אינו נאמן.

גמרא:

טעמא דאיכא עדים (דיצתה בהינומא), הא ליכא עדים - בעל מהימן (ולא אמרינן 'הואיל ומספקא לן על יום נישואיה, אם בתולה היתה אם בעולה - העמד אותה על חזקתה של קודם לכן, ומתחלה בתולה היתה')! לימא תנן סתמא דלא כרבן גמליאל, דאי רבן גמליאל הא אמר [לעיל יב, ב] איהי מהימנא (היא נאמנת, דאזיל בתר חזקה דגופא)! אפילו תימא רבן גמליאל: עד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם אלא ב'ברי' ו'שמא' (גבי "משארסתי נאנסתי": היא טוענת "ברי לי" הוא, והוא אינו טוען אלא "שמא עד שלא ארסתיך", דהא אינו יודע מתי נאנסה), אבל הכא - ב'ברי' ו'ברי' - לא אמר.

ודקארי לה (למימר סתמא דלא כרבן גמליאל) - מאי קארי לה (ומאי עלה בדעתו לאפוקי מדרבן גמליאל? הא לא דמיא לה)? הא 'ברי' ו'ברי' הוא! כיון דרוב נשים בתולות נישאות (קרובה טענתה להיות אמת יותר משלו) - כי 'ברי' ו'שמא' דמי.

והכי נמי מסתברא (דרבן גמליאל מודה בה דבעל מהימן): מרקתני 'ומודה רבי יהושע' [לעיל במשנתנו: באומר לחבירו "שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו" שהוא נאמן]: אי אמרת בשלמא איירי רבן גמליאל במודה (דהך רישא [של משנתנו, היא עצמה] הודאה הוא דקא מודה רבן גמליאל לרבי יהושע, ואמר: אף על גב דפליגנא עלך ב'ברי' ו'שמא' - מודינא לך ב'ברי' ו'ברי' [כלומר: אם הרישא של משנתנו הוא דברי רבן גמליאל, המודה לרבי יהושע ב'ברי' ו'ברי'] היינו דשייך למיתני בתריה 'ורבי יהושע מודה לרבן גמליאל בהאומר לחברו שדה זו כו': דאף על גב דפליגנא בפרק קמא ב"משאוסתני נאנסתי", דאף על גב דאיכא למימר מגו - לא מהימנא, מודינא בהאי מגו דאי בעי שתיק ולא אמר ליה "של אביך היתה", כי אמר ליה נמי 'לקחתיה הימנו' - מהימן, כדלקמן) - שפיר, אלא אי אמרת לא איירי רבן גמליאל במודה (רישא [של משנתנו] במודה רבן גמליאל) - רבי יהושע למאן מודה (מאי 'מודה רבי יהושע'?) מאי שייך למיתנייה הכא ואהיכא קאי?

מי סברת רבי יהושע אהאי פירקין קאי? - אמגו קאי, ואפירקין קמא קאי (אפולוגתא דאיכא למימר בה מגו בפירק קמא קאי, וקאמר: אף על גב דפליגנא במגו דהתם, במגו דהכא מודינא כדלקמן).

אהיא (איכא מגו)? אי לימא אהא: 'היתה מעוברת ואמרו לה: "מה טיבו של עובר זה" - "מאיש פלוני וכהן הוא"; רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת; רבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין' - התם מאי מגו איכא? הרי כריסה בין שיניה (ואינה יכולה לומר "לא נבעלתי")?!

אלא אהא: 'ראוה מדברת עם אחד, ואמרו לה "מה טיבו של איש זה"? "איש פלוני, וכהן הוא": רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת; רבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין' - התם מאי מגו איכא? הניחא לזעירי, דאמר 'מאי מדברת' - נסתרה: מגו דאי בעיא אמרה "לא נבעלתי", וקאמרה "נבעלתי" (ולכשר נבעלתי) - מהימנא; אלא לרב אסי, דאמר "מאי 'מדברת' - נבעלת" - מאי מגו איכא?

ואלא אהא: 'היא אומרת "מוכת עץ אני" והוא אומר "לא כי, אלא דרוסת איש את": רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת; ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין' - התם מאי מגו איכא? בשלמא לרבי אליעזר, דאמר 'במנה ולא כלום' (בפרק קמא: טענתייהו במנה ולא כלום: מוכת עץ שלא הכיר בה אינה יכולה לתובעו אלא מנה, והוא אומר "דרוסת איש את ואין לך כלום") - (איכא) מגו: דאי בעיא אמרה "מוכת עץ אני תחתיך" ואית לה מאתים, וקאמרה ("מוכת עץ אני") מעיקרא, דלית לה אלא מנה - מהימנא! אלא לרבי יוחנן, דאמר (טענתייהו) 'במאתים ומנה' (שהיא תובעתו מאתים) - מאי מגו איכא (ליכא מידי בין תחתיו למעיקרא)?

אלא אהא: 'הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים; היא אומרת "משאוסתני (אירע לי) נאנסתי, ונסתחפה שדהו (ואית לי מאתים)" והוא אומר "לא כי, אלא עד שלא אירסתיך": רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת, ורבי יהושע אומר 'לא מפיה אנו חייין': דמגו דאי בעיא אמרה "מוכת עץ אני תחתיך", דלא קא פסלה נפשה מכהונה, וקאמרה "נאנסתי", דקא פסלה נפשה מכהונה - משום הכי קאמר רבן גמליאל דמהימנא, וקאמר רבי יהושע לרבן גמליאל: 'בהאי מגו דהכא - מודינא לך; בההוא מגו דהתם - פליגנא עילוויך'.

מכדי האי מגו והאי מגו - מאי שנא האי מגו מהאי מגו? הכא (גבי שדה) אין שור שחוט לפניך (שיעלה על לב בעליו לתבוע מי שחטו, כלומר: אם שתק זה - לא היו לו עוררים, הלכך אי לאו דדבר פשוט הוא שלקחה הימנו - לא היה אומר לו "של אביך היתה"; הלכך אמרינן מגו), התם הרי שור שחוט לפניך (אבל גבי לא מצא לה בתולים - "שור שחוט לפניך": בתולים שלא מצא לה הם הסיתוהו לבא לבית דין; ואף על פי שיש לה להשיב טענה טובה מזו - לא אמרינן מגו, דדלמא לא אסקה אדעתה אי נמי איערומי קא מערמא).

וכיון דרוב נשים בתולות נישאות - כי לא אתו עדים מאי הוי?

אמר רבינא: משום דאיכא למימר: רוב נשים בתולות נישאות, ומיעוט אלמנות, וכל הנשאת בתולה יש לה קול (והרבה יודעים שיצאה בהינומא)

(כתובות טז, ב)

וזו - הואיל ואין לה קול (שאין מעיד עליה שיצתה בהינומא) - איתרע לה רובא.

אי כל הנשאת בתולה יש לה קול - כי אתו עדים מאי הוי (כיון דחזקה דיש לה קול הרבה היו יודעין)? הנך סהדי שקרי נינהו!

אלא אמר רבינא: רוב הנשאת בתולה - יש לה קול, וזו - הואיל ואין לה קול - איתרע לה רובא.

אם יש עדים שיצתה בהינומא [וראשה פרוע - כתובתה מאתים]: וליחוש דלמא מפקא עדים (עדי הינומא) בהאי בי דינא, וגביא, והדר מפקא לה לכתובה בהאי בית דין וגביא בה! אמר רבי אבהו: זאת אומרת כותבין שובר (שכשיפרע לה כתובתה - תכתוב לו שקבלה כתובתה, ויהיה בידו לזכות) (ודלא כמאן דאמר 'אין כותבין' בבבא בתרא). רב פפא אמר (לעולם אין כותבין: דנמצא זה צריך לשמור שוברו מן העכברים, ומי שיש לו שטר על חברו או יביא השטר ויחזירו או לא יטול כלום; ומתניתין): במקום שאין כותבין כתובה עסקינן (אלא סומכין על תנאי בית דין שתקנו לבתולה מאתים ולא למנה מנה, דליכא למיחש לדלמא הדרה ומפקא לה).

ואיכא דמתני לה (לדרבי אבהו ולדרב פפא) אברייא: 'איבדה כתובתה, הטמינה כתובתה' (והיא תובעת מאתים והוא אומר "אלמנה נשאתיך"), נשרפה כתובתה: רקדו לפנייה (אם יש עדים שרקדו לפנייה ביום נישואיה) שחקו לפנייה, העבירו לפנייה כוס של בשורה (המבשר עליה סימני בתולות; ולקמן מפרש מאי היא) או מפה של בתולים - אם יש לה עדים באחד מכל אלו - כתובתה מאתים.

וליחוש דלמא מפקא עדים בהאי בית דין וגביא, והדר מפקא לכתובתה בהאי בית דין וגביא בה?

אמר רבי אבהו: זאת אומרת כותבין שובר.

רב פפא אמר: במקום שאין כותבין כתובה עסקינן;

והא 'איבדה כתובתה' קתני?

דכתב לה איהו.

סוף סוף מפקא לה וגביא בה?

מאי 'איבדה'? - איבדה באור.

אי הכי - היינו 'נשרפה'? ועוד: 'הטמינה' - מאי איכא למימר? ותו 'איבדה' למה לי?

אלא (הכי קאמר): כל איבדה - כי הטמינה (כמי שהטמינה) בפנינו דמי, ולא יהבינן לה (ולא גביא) עד דאמרי עדים "נשרפה כתובתה". (והכי קתני:

איבדה כתובתה, הטמינה כתובתה, נשרפה כתובתה - אם רקדו לפנייה וכו', והכי פירושה: אמרה "אבד שטר כתובתה" - הרי היא כמו שהטמינה כתובתה בפנינו כדי להוציא ולגבות פעם שניה, ואינה גובה כלום אלא אם כן תביא השטר; ואם אמרה "נשרפה" ויש עדים שנשרפה - דהשתא ליכא למיחש למידי - תביא עדים שרקדו לפנייה, שזהו סימן לבתולה, ותגבה מאתים).

מאן דמתני לה (לדרבי אבהו ורב פפא) אברייא - כל שכן אמתניתי (דכיון דאברייא דקתני בהדיא 'איבדה כתובתה' - גביא; ועלה קאמר רב פפא דלא גביא, ומתרץ לה דחדא קתני:

איבדה כתובתה הרי היא כמו שהטמינה וכשנשרפה - הוא דקא גביא, ולעולם אין כותבין שובר - כל שכן

דאמתניתין איכא למיתני פלוגתא דרב פפא אדרבי אבהו למימד דבמקום שאין כותבין כתובה עסקינן),

ומאן דמתני לה (פלוגתא דרב פפא ודרבי אבהו) אמתניתי - אבל אברייא לא (מתני ליה, דודאי שמעינן מינה דכותבין שובר דהא במקום שכותבין כתובה עסקינן), כי קושיא

(דקתני 'איבדה כתובתה'; ולא ניחא לשנויי שינויא דחיקא למימר 'איבדה כתובתה כהטמינה כתובתה' קאמר).

אם יש עדים [באחד מכל אלו - כתובתה מאתים]:

וליחוש דלמא מפקא עדי הינומא בהאי בית דין וגביא, והדר מפקא עדי הינומא כבי דינא אחרינא וגביא?

במקום דלא אפשר (כגון במקום שאין כותבין כתובה וגובות על פי עדים, ויש לחוש לשמא תלך לבית דין אחר ותביא עדים אחרים ותגבה פעם שניה) - ודאי כתבינן שובר.

העבירו לפני כוס של בשורה נאו מפה של בתולים - אם יש לה עדים באחד מכל אלו - כתובתה מאתים:] מאי 'כוס של בשורה'?

אמר רב אדא בר אבהו: כוס יין של תרומה מעבירין לפני, כלומר: ראוי היה זה לאכול בתרומה (אי נישאת לכהן: דבתולה שלמה נמצאת, ולא בעולה שתפסל לכהן מחמת זנות).

מתקיף לה רב פפא: (ומה זו עדות ללא נישאת אלמנה?:) אטו אלמנה (אי נישאת כשהיא אלמנה לכהן הדיוט) מי לא אכלה בתרומה? אלא אמר רב פפא: זו ראשית (בעילתה ראשית) כתרומה ראשית.

תניא: 'רבי יהודה אומר: חבית של יין מעבירין לפני.' אמר רב אדא בר אבהו: בתולה - מעבירין לפני סתומה, בעולה מעבירין לפני פתוחה.

אמאי? ניעבר קמי בתולה, וקמי בעולה לא ניעבר כלל? זימנין דתפסה מאתים (בלא בית דין, וכי בעינן לאפוקי מינה משום דאין עדים שהעבירו לפני -) ואמרה: "אנא בתולה הואי, והאי דלא עברו קמאי - אתנוסי הוא דאתניסו" (שיכורים היו מאונס יין המשתה, הלכך השתא אתו עדים שהעבירו לפני פתוחה ותו ליכא מיד).

תנו רבנן: 'כיצד מרקדין לפני הכלה (מה אומרים לפנייה)? בית שמאי אומרים:

(כתובות יז, א)

כלה כמות שהיא (לפי יופיה וחשיבותה מקלסין אותה), ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה (חוט של חסד משוך עליה). אמרו להן בית שמאי לבית הלל: הרי שהיתה חגורת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה, והתורה אמרה (שמות כג, ט) מדבר שקר תרחק [ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע]! אמרו להם בית הלל לבית שמאי: לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק - ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו? הוי אומר ישבחנו בעיניו! מכאן (מדברי בית הלל שאמרו 'ישבחנו') אמרו חכמים: לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הכריות (לעשות לאיש ואיש כרצונו).

כי אתא רב דימי, אמר: הכי משרו (משוררים) קמי כלתא במערבא: "לא כחל (אינה צריכה כחל) ולא שרק (צבע המאדים את הפנים) ולא פירכוס (קליעת שיער: זו לא כחלה ולא שרקה ולא פירכסה, והרי היא) ויעלת חן".

כי סמכו רבנן לרבי זירא שרו ליה הכי: "לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן".

כי סמכו רבנן לרבי אמי ולרבי אסי שרו להו הכי: "כל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא (כל כמות אלו הוו סומכין לנו לקרותן רבי ולמנותם דיינין); לא תסמכו לנא לא מן סרמיסין (מסרסין הלכות בהיפך טעמיהן) ולא מן סרמיטין (סרמיטין: לשון סמרטוטין); ואמרי לה "לא מן חמיסין (אומרים חמישית הטעם) ולא מן טורמיסין".

(טורמיסין לא איתפרש) (טורמיסין: כי ההיא דאמר בבראשית רבה (פ' מ"א) 'על טורמיסין למיקרב למסאנא דמטורניתא': אנשים ריקנים).

רבי אבהו, כי הוה אתי ממתיבתא (מבית המדרש) לבי קיסר, נפקן אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרין ליה הכי: "רבא דעמיה (נשיא בעמו) ומדברנא (מנהיג) דאומתיה, בוצינא דנהורא (על שהיה קלסתר פניו מבהיק, כדאמרינן בבבא בתרא (דף נח) 'שופריה דרבי אבהו מעין שופריה דרבי יוחנן': דנפקי זיהרורית מיניה כדמפרש התם)! בריך מתייך לשלם (ברוך בואך לשלום)!"

אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר "כלה נאה וחסודה".

רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת (שלש בדין: זורק אחת ומקבל אחת).

אמר רבי זירא: קא מכסיף לן סבא (שמזלזל בכבוד תלמידי חכמים ונוהג קלות ראש בעצמו) [## לולא מסתפינא ההיתי אומר שהוא מבייש אותנו, כי הוא משמח חתן וכלה יותר מאתנו].

כי נח נפשיה - איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכולי עלמא,
וגמירי דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי אחד בדרא אי לתרי
בדרא.
אמר רבי זירא: "אהנייה ליה שוטי תיה (שוט של הדס שהיה מרקד בו) לסבא!"
ואמרי לה "שטותיה (שהיה מתנהג כשוטה) לסבא!" ואמרי לה "שיטתיה (שיטתו
ומנהגו) לסבא!".

רב אחא מרכיב לה (את הכלה) אכתפיה ומרקד. אמרי ליה רבנן: אנן,
מהו למיעבד הכי? אמר להו: אי דמיין עלייכו ככשורא (כקורה בעלמא
שאין אתם מהרהרין עליה) - לחיי! ואי לא - לא.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מותר להסתכל בפני
כלה כל שבעה כדי לחבבה על בעלה (כשרואה הכל מסתכלים בה - נכנס יופיה בלבו)!
ולית הלכתא כוותיה.

תנו רבנן: 'מעבירין את המת (כשכלה יוצאה מבית אביה לבית חתונתה, ונושאי מת
יוצאים, ובזו ובזו אוכלוסים הרבה ואין רוצין להתערב - מעבירין את המת (אפילו) דרך אחרת) מלפני
כלה, וזה וזה מלפני מלך ישראל. אמרו עליו על אגריפס המלך
שעבר מלפני כלה, ושכחוהו חכמים'.
'שכחוהו' - מכלל דשפיר עבד?! והא אמר רבי אשי: אפילו למאן
דאמר (פלוגתא בפרק קמא דקדושין) 'נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול', מלך
שמחל על כבודו אין כבודו מחול', דאמר מר (דברים יז, טו) שום תשים עליך מלך
[אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא] - שתהא
אימתו עליך (ישראל הוזהרו שישמרו עליהם שימות הרבה, כלומר: שתהא אימתו עליהם; הלכך אין
כבודו מחול, שלפיקך יריבה הכתוב שימות הרבה!)
פרשת דרכים הואי (ולא ניכר שעבר מלפניה אלא כאילו הוא צריך לפנות לאותו הדרך).

תנו רבנן: 'מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה; אמרו
עליו על רבי יהודה כרבי אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת
המת ולהכנסת כלה. כמה דברים אמורים? כשאין עמו כל צרכו, אבל
יש עמו כל צרכו - אין מבטלין'.
וכמה 'כל צרכו'?

אמר רב שמואל בר איני משמיה דרב: תריסר אלפי גברי ושיתא
אלפי שיפורי (מכריזין עליו שיבואו לכבדו); ואמרי לה: תליסר אלפי גברי
ומינייהו שיתא אלפי שיפורי.
עולא אמר: כגון דחייצי גברי מאבולא ועד סיכרא (משער העיר ההיא עד
הקבר). רב ששת - ואיתימא רבי יוחנן - אמר: נטילתה (של תורה ממנו)
כנתינתה (כנתינתה בסיני: נטילתה היינו כשמת, ותלמודו בטל): מה נתינתה בששים
רבוא אף נטילתה בששים רבוא; והני מילי למאן דקרי (מקרא) ותני
(משנה, אבל עדיין לא שנה לתלמידים),

(כתובות יז, ב)
אבל למאן דמתני (לאחרים) - לית ליה שיעורא. (וממילא שמעינן דלמאן דלא קרי
ולא תני - אין מבטלין אם יש לו מתעסקין כדי קבורה בעלמא. בשאלתות דרב אחאי מצאתי כן.)

ואם יש עדים שיצתה בהינומא [וראשה פרוע - כתובתה מאתים]:
מאי 'הינומא'?
סורחב בר פפא משמיה דזעירי אמר 'תנורא דאסא' (כמין חופה של הדס
עגולה).
רבי יוחנן אמר: קריתא דמנמנה בה כלתא (צעף על ראשה משורבב על עיניה כמו
שעושין במקומינה, ופעמים שמנמנת בתוכו מתוך שאין עיניה מגולין; ולכך נקרא 'הינומא' - על שם תנומה).

רבי יוחנן בן ברוקא אומר [אף חילוק קליות ראייה]:
תנא: 'כיהודה' (כל הני דמתניתין) דאיה (ששם היו רגילין בסימנין הללו לבתולה);
בבבל מאי?
אמר רב: דרדוגי דמשחא ארישא דרבנן (הנשים נותנים שמן בראש התלמידים,
ושפות).

אמר ליה רב פפא לאביי: משחא דחפיותא (שמן של בשמים שמתוקן לחופות) קאמר מר (וכי בעלי חפיות הן, לסוכן שמן)?

אמר ליה: יתמא (יתום ממנהג הנוהג)¹! לא עבדא לך אמך דרדוגי משחא ארישא דרבנן בשעת מעשה?
כי הא: דהוא מרבנן דאיעסק ליה לבריה (לישא לו אשה) בי רבה בר עולא - ואמרי לה רבה בר עולא איעסק ליה לבריה בי ההוא מרבנן - ודרדיג משחא ארישא דרבנן (שף שמן בראש התלמידים) בשעת מעשה!

ארמלתא מאי (מה סימנין עושים לאלמנה להודיע שאלמנה נישאת)?
תאני רב יוסף: ארמלתא - לית לה כיסני (אין לה קליות, וזה סימנה).

ומודה רבי יהושע באומר לחבירו נ"שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו" שהוא נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר; ואם יש עדים שהיא של אביו, והוא אומר "לקחתיה הימנו" - אינו נאמן:]

וליתני 'מודה רבי יהושע באומר לחבירו "שדה זו שלך היתה, ולקחתיה ממך" ? (כיון דטעמא משום דאין שור שחוט לפניו הוא - שלא היה אדם תובעו, מה לי של אביו ומה לי שלו? ומאי שנא 'של אביך' דנקט?)
משום דקא בעי למיתני סיפא 'אם יש עדים שהיא שלו, והוא אומר "לקחתיה ממנו" - אינו נאמן'; היכי דמי? אי דאכלה שני חזקה (שלוש שנים שתיקנו חכמים לכל מחזיקים בקרקע דמשאכלה שלש שנים בלא עירעור - נאמן לומר "לקחתיה ואבד שטרי", דכולי האי לא מזדהר איניש בשטרא) - אמאי לא מהימן?! ואי דלא אכלה שני חזקה - פשיטא דלא מהימן?!
אי הכי - גבי אביו נמי: אי דאכלה שני חזקה - אמאי לא מהימן? ואי דלא אכלה שני חזקה - פשיטא דלא מהימן?!
בשלמא גבי אביו - משכחת לה (דאיצטריך למיתנייה): כגון שאכלה (שני חזקה ואפילו הכי לא מהימן וכגון שאכלה) שתיים בחיי האב (שתי שנים ראשונות בחיי אביו ומת) ואחת בחיי בנו (ואכלה השלישית לפני הבן הזה, והוא היה קטן ולא עירער; ואיצטריך לאשמועין דכיון דקטן היה - אין השנה הזאת עולה מן המנין), וכדרכ הונא, דאמר רב הונא: אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל (המחזיק בנכסי קטן שלש שנים אינה חזקה, דהאי דלא מיחה - משום דקטן הוא; ואפילו הגדיל לאחר מיכן והחזיק זה בפניו כמה שנים - אינה חזקה, הואיל ותחלתו, כשהוא קטן, ראהו מוחזק בה - לא ידע כשהגדיל שהיתה של אביו עד ששומע מפי אחרים).
ורב הונא מתניתין אתא לאשמועינן? (בתמיה: כיון דמתניתין בהכי עסקינן ולא מיתקמא אלא בהכי - מאי אתא רב הונא לאשמועינן? הרי כבר שניה ועומדת! ודבר השני במשנתנו שגור בפי הכל!?)

איבעית אימא: רב הונא דיוקא דמתניתין קאמר (משום דמתניתין לא מיפרשא בהדיא דבהכי עסקינן ואתא רב הונא לאשמועינן בהדיא, ומדיוקא דמתניתין קא יליף לה), ואיבעית אימא: אפילו הגדיל קא משמע לן.
וליתנייה בדידיה ("שדה זו שלך היתה" - אם יש עדים כו' - אינו נאמן, ואף על גב שאכלה שני חזקה), ולוקמה כגון שאכלה שתיים בפניו ואחת שלא בפניו, וכגון שברח (ואשמועינן דההיא שתא לא סלקא ליה).
ברח מחמת מאי? אי דברח מחמת נפשות - פשיטא דלא מהימן, דלא מצי מחי! ואי דברח מחמת ממון (שאינו ירא מן המלכות אלא מצעקת הצועקים בעיר) - איבעי ליה למחויי (במקום שהוא שם, וכיון דלא מיחה - חזקה מעלייתא היא), דקימא לן: מחאה שלא בפניו הויא מחאה,

דתנן [בבא בתרא פ"ג מ"ב]: 'שלש ארצות לחזקה (שלש ארצות של ארץ ישראל חשובות חלוקות זו מזו לענין חזקה כאילו הן ארצות נכריות, ואם היה בזו והחזיק אחר בקרקע שיש לו בחברתה - אינה חזקה): יהודה ועבר הירדן והגליל; היה ביהודה והחזיק בגליל, בגליל והחזיק ביהודה - אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה (או שניהם בגליל או שניהם ביהודה, ואפילו הן בשתי עיירות)' והוינן בה: מאי קסבר? אי קסבר 'מחאה שלא בפניו הויא מחאה' - אפילו ביהודה וגליל נמי (הוה ליה למחויי היכא דהוי, ומדלא מחי - תיהוי חזקה)! ואי קסבר 'מחאה שלא בפניו לא הויא

¹ אולי משום שאביו גרם מותן של הורי רב פפא ביבמות קו,א: אמר ליה [אביי] (לרב פפא): 'אבוך היכא' (כלומר כמדומה אני שיש לך אב ואם סמוכין לך לספק צרכיך לפיכך קא מחזדן שמעתין)?
א"ל: 'במתא' 'אימך היכא'? א"ל: 'במתא'. יהיב בהו עיניה ושכיבן (אבוה ואימיה).

מחאה' (כגון אם היה בעיר אחת ומיחה שלא בפניו בפני שנים בעיר אחרת) - **אפילו יהודה ויהודה** (בשתי עיירות) **נמי לא** (נמי לא תיהוי חזקה דלא הוה ליה למחויי שלא בפניו) ! ?
אמר רבי אבא בר ממל: לעולם קסבר 'מחאה שלא בפניו הויה מחאה'
 (דחברך - חבא אית ליה, דהני דמחי באנפיהו מגלו לאחריני - ובא הדבר לאזני המחזיק, והוה ליה לאזהורי בשטריה), **ומתניתין** (דקתני יהודה וגליל לא) - **בשעת חירום שנו** (דיכול לומר: "לא נגלית לי מחאתו שאשמור את שטרי").
ומאי שנא יהודה וגליל דנקט (אם יש חירום - נמי מעיר לעיר, אפילו שתי עיירות באותה מדינה נמי לא) ?

(כתובות יח, א)
דסתם יהודה וגליל - בשעת חירום דמו.
וליתני 'מודה רבי יהושע באומר לחבירו "מנה לויתי ממך ופרעתיו לך" שהוא נאמן (מדאורייתא בלא שבועה) ' (מלתייה דרבי יהושע, דאשמועינן דמודה היכא דאין שור שחוט לפניך - מאי שנא דאשמועינן בקרקע ואיצטריך למתנייה באביו? משום טיפא? לנקוט מלתייה במטלטלין, ולישמעינן בדידיה גופיה!) ?
משום דקא בעי למיתני סיפא: 'אם יש עדים שהוא לוח ממנו, והוא אומר "פרעתיו" - אינו נאמן' - והא קיימא לן 'המלוה את חבירו בעדים אינו צריך לפרעו בעדים'.
 ???

תוספות ד"ה אין צריך לפרעו בעדים - ואם תאמר למאן דאמר צריך לפרעו בעדים תקשי ליה מתניתין דהכא דליתני "מנה לך בידך"?
 ויש לומר דפולגתא דתנאי היא בפרק 'שבועות הדיינין' (שבועות דף מא:); אי נמי דלא חשיב לה פירכא: דניחא ליה לאשמועינן דאין מחזיקין בנכסי קטן; ואם תאמר מאי משני? אכתי ליתני 'ואם יש עדים ואמר לו "אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני" אינו נאמן'?
 וי"ל דלא היה רוצה להאריך בלשונו, או שמא מילתא דפשיטא הוא.
וליתני 'מודה רבי יהושע באומר לחבירו "מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס (פרעתיו חציו) " שהוא נאמן (בלא שבועה, הואיל ואין שור שחוט לפניו, דאשמועינן רבותא: דאף על גב דמודה במקצת - פטור, הואיל ואינו תובעו) ! ?
אליבא דמאן (תנאי פליגי בהא מילתא בשבועות (דף מב); ואי אמר רבי יהושע הכי - לא כחד מנייהו הוה) ? : **אי אליבא דרבנן - הא אמרי (אפילו תובעו זה מודה במקצת) - 'משיב אבידה' הוי** (דתנן בשבועות [פ"ו מ"א]: **"מנה לאבא בידך" - "אין לך בידי אלא חמשים דינר" - פטור, משום שהוא כמשיב אבידה'**; ומאי אשמועינן רבי יהושע באין שור שחוט? אפילו שור שחוט לפניו נמי נאמן) !
אי אליבא דרבי אליעזר בן יעקב - (כי לא תבע ליה נמי): הא אמר שבועה בעי, דתניא: 'רבי אליעזר בן יעקב אומר: פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו. כיצד? "מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס" - הרי זה נשבע; וזהו שנשבע על טענת עצמו. וחכמים אומרים "אינו אלא כמשיב אבידה, ופטור."
ורבי אליעזר בן יעקב - לית ליה 'משיב אבידה' פטור (מן השבועה? בתמיה: הא תקנתא דרבנן היא במסכת גיטין (פ"ה מ"ג; דף מח, ב); **המוצא מציאה - לא ישבע מפני תיקון העולם'**; וכיון דכי אינו תובעו נמי מחייב ליה שבועה - הרי אין לך 'משיב אבידה' גדולה מזה, וחייב) ?
אמר רב: בטוענו קטן.
והאמר מר 'אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן' (משנה היא בשבועות נ"ט)

(ד"ה) ?
מאי 'קטן' - גדול, ואמאי קרי ליה 'קטן' ? דלגבי מילי דאביו - קטן הוא.
אי הכי 'טענת עצמו' ? 'טענת אחרים' היא (ומאי 'פעמים' דקאמר? ומאי 'טענת עצמו') !

טענת אחרים והודאת עצמו.
כולהי טענתא - טענת אחרים והודאת עצמו נינהו!
אלא (לעולם, בטוענו קטן; ודקשיא לך 'אין נשבעין על טענת קטן' - הני מילי בשטוענו קטן "אני נתתיו לך", וקרא כתיב [שמות כב, פסוקים ו, ט] **כי יתן איש אל רעהו** - ולא קטן; ומחא יליף לה בשבועות; אבל הכא, שבא בטענת אביו - אית ליה לרבי אליעזר בן יעקב נשבעין, ורבנן פליגי עליה אפילו בטוענו גדול, וקרו ליה 'משיב אבידה' (ו) **הכא בדרכה קמיפלגי, דאמר רבה: 'מפני מה אמרה תורה**
"מודה מקצת הטענה ישבע" ? - חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו', והאי - בכולה בעי דלכפריה, והאי דלא כפר ליה - משום דאין אדם מעיז פניו הוא,

(כתובות יח, ב)

ובכולה בעי דלודי ליה, והאי דלא אודי ליה - כי היכי דלישתמיט ליה, וסבר: עד דהוה לי זוזי ופרענא ליה; ורחמנא אמר: רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה בכוליה: רבי אליעזר בן יעקב סבר: לא שנא בו ולא שנא בבנו (ואפילו הוא קטן) - אינו מעיז (ולהכי קרי ליה 'טענת עצמו': משום דטענת קטן בעלמא לית בה מששא), והלכך לאו משיב אבידה הוי, ורבנן סברי: בו - הוא דאינו מעיז, אבל בבנו מעיז (ואפילו הוא גדול); ומדלא העיז - משיב אבידה הוי.

משנה :

העדים (שהיו מעידים על חתימתם לקיים את השטר) שאמרו "כתב ידינו הוא זה, אבל אנוסים היינו", "קטנים היינו", "פסולי עדות (קרובים או משחקים בקוביא) היינו" - הרי אלו נאמנים (כיון דאין כתב ידם ניכר אלא על פיהם - הפה שאסר הוא הפה שהתיר: כי היכי דמהימנת להו אהא - הימניהו אהא); ואם יש עדים שהוא כתב ידם, או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר (חתומים בשטר אחר שהוחזק בבית דין, וכתוב בו הנפק, ובא אותו שטר לפנינו עם זה, וכתב חותמן דומין: של זה לשל זה) - אינן נאמנים (אין כאן הפה שאסר, ואין נאמנים לומר "פסולים היינו").

גמרא :

אמר רמי בר חמא: לא שנו (דאם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים) אלא שאמרו "אנוסים היינו מחמת ממונן" (דלאו כל כמיניהו לשוויי נפשייהו רשעים בעדות פיהם ולפסול את השטר, דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו - לא לזכות ולא לחובה - בדיני נפשות ובפסולי עדות להעשות רשע ופסול על פיו, ואלו פוסלים עצמן באומרים "חתמנו שקר בשביל אונס ממונן"; ורישא טעמא משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר), אבל "אנוסים היינו מחמת נפשות" (שאמר בעל השטר הזה להרגנו, ואדם חזק הוא) - הרי אלו נאמנים. אמר ליה רבא: כל כמיניה? כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד (דגבי עדות - חדא הגדה כתיבא: אם לא יגיד [ונשא עונן] [ויקרא ה,א]; והכא נמי: כיון דחתימי בשטרא - היינו הגדה דידהו, והיכי מהימני תו למיעקר הואיל וכתב ידן יוצא ממקום אחר? בשלמא רישא - כשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר, ועלייהו סמכין - כולה חדא הגדה היא, דהא באותו דבור [בכדי] שאילת שלום קאמרי "אבל אנוסים היינו"; אבל הכא - לאו אפומייהו סמכין!) וכי תימא 'הני מילי' [כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד] - על פה (כגון המעיד בבית דין ולאחר כדי דבור בא לשנות בו), אבל בשטר לא (ד'הגדה' כתיב) - והא אמר ריש לקיש: 'עדים החתומים על השטר - נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין'! אלא כי אתמר - ארישא אתמר: 'הרי אלו נאמנים': אמר רמי בר חמא: לא שנו (דאמרין 'הפה שאסר כו') אלא שאמרו "אנוסין היינו מחמת נפשות" (דלא משו נפשייהו רשעים; וכיון דעלייהו סמכין הא בתוך כדי דבור עקרוה לטהדותייהו, והפה שאסר התיר); אבל אמרו "אנוסין היינו מחמת ממונן" - אין נאמנים; מאי טעמא? - אין אדם משים עצמו רשע (אינו נאמן לפסול את עצמו מחזקתו, דקרוב הוא אצל עצמו, וקרוב פסול לעדות)².

תנו רבנן (ארישא דמתניתין פליג): 'העדים שאמרו "כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו כו" - אין נאמנים לפוסלו - דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: נאמנים'.

בשלמא לרבנן, כי טעמייהו: שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (וכיון דמחמת נפשות קאמרי "נאנסנו" - לא משו נפשייהו רשעים; ו'פסולי עדות' דקאמרי - היינו טעמא: דלאו בעדותן משו נפשייהו רשעים, אלא דאמרי "קרובים", או "עבדים היינו ועכשיו אנו משוחררים"); אלא לרבי מאיר מאי טעמא? בשלמא פסולי עדות (או קטנים, כיון דמודים הם שהשטר כדין נכתב, שההלואה או המקח אמת, אבל אנחנו לא היינו ראויים, והויא לה כמלוה על פה) - מלוה גופיה מעיקרא (או אי מכירה היא - לא נקנה הקרקע בשטר זה - אמר רבי מאיר דלא מהימני, דאם כן מלוה לא שדי זחי בכדי, וכי מחתים עדים על שטרו), - מידק דייק (שיהו כשרים) ומחתם; קטנים נמי, כדרבי שמעון בן לקיש, דאמר ריש לקיש:

(כתובות יט,א)

² מדוע לא ואמרים פלגינן דיבורא [גיטין ח,ב],? כמו במקרה של "פלוגי רבעני לרצוני" [יבמות כה,א]? עיין תוספות ד"ה ואין אדם משים עצמו רשע; אך נראה לי לתרץ: פלגינן דיבורא שנאמר על "פלוגי רבעני לרצוני" - בין העדות על פלוגי, שעדות כשירה היא, ועדותו על עצמו, שעדות פסולה היא; אך כאן כל העדות היא על עצמם, ולכן אינם נאמנים.

'חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה בגדול' (כל מעשה השטר בגדולים: הלוקח והמוכר; וגבי עדים נמי אמרינן 'חזקה אין הלוקח מחתים בו קטנים') ; אלא אנוסין מאי טעמא (נימא הפה שאסר הוא שהתיר) ? אמר רב חסדא: קסבר רבי מאיר: 'עדים שאמרו להם "חתמו שקר ואל תהרגו" - יהרגו ואל יחתמו שקר' (הלכך, כי אמרי נמי "אנוסים היינו מחמת נפשות" - משוו נפשיהו רשעים).

אמר ליה רבא: השתא: אילו אתו לקמן לאמלוכי, אמרינן להו 'זילו חתמו ולא תתקטלון', דאמר מר 'אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים בלבד', השתא דחתמו אמרינן להו 'אמאי חתמיתו' ? אלא טעמא דרבי מאיר כדרכ הונא אמר רב, דאמר רב הונא אמר רב: (לוה) מודה בשטר (שהודה בשטר) שכתבו (ועל פיו נחתמו העדים) אין (המלוה) צריך לקיימו (בעדים החתומים בו, שאין הלוה שוב נאמן לומר "פרעתי"; ולא אמרינן בהאי 'הפה שאסר הוא שהתיר': דמכיון שאמר כשר היה - הרי הוחזק השטר; וכי אמר "פרעתי" - לא מהימן, שהרי ביד המלוה הוא; ורבי מאיר נמי, דאמר 'אין נאמנים לפוטלו' - במודה לוה שכתבו קאמר, וקסבר לא צריכין תו לעדים, ולא אפומייהו מיקיים שטרא).

גופא: אמר רב הונא אמר רב: מודה בשטר שכתבו - אין צריך לקיימו. אמר ליה רב נחמן: גנובא גנובי (מתגנב אתה לומר דברין בלשון שלא נחלקו בו היחיד והמרובים כדי שלא יבטלו את דברין דאמרת כיחידא) למה לך? אי סבירא לך כרבי מאיר - אימא 'הלכה כרבי מאיר' (ולא תנקוט לה כמילתא באנפי נפשה)!³ אמר ליה: ומר - היכי סבירא ליה (במודה בשטר שכתבו) ? אמר ליה: כי אתו לקמן (מלוין מביאין שטרות) לדינא (כך אני רגיל לומר למלוים המביאים שטרותיהם לפני ואין עדיהם עמהם) - אמרינן להו (אני אומר להם): 'זילו קיימו שטריכו (לכו ובקשו עדיכם וקיימוהו) וחותו לדינא' (דאי לאו הכי, אף על גב דמודה לוה שכתבו - מצי למימר "פרעתי"). אמר רב יהודה אמר רב: 'האומר "שטר אמנה הוא זה" (לא לוה כלום אלא כתבו ומסרו למלוה שאם יצטרך ללות ילוה והאמינו שלא יתבענו אלא אם כן מלוהו) - אינו נאמן'.

דקאמר מאן? אילימא דקאמר לוה - פשיטא: כל כמיניה (והלא עדים חתומים בו פשיטא דיתקיים בחותמיו)?! ואלא דקאמר מלוה? תבוא עליו ברכה! אלא דקאמרי עדים; אי דכתב ידם יוצא ממקום אחר - פשיטא דלא מהימני, ואי דאין כתב ידם יוצא ממקום אחר - אמאי לא מהימני? <סימן בא"ש [אולי: רבא, אביי, אשי]> אמר רבא: לעולם דקאמר לוה, וכדרכ הונא, דאמר רב הונא אמר רב: מודה בשטר שכתבו - אין צריך לקיימו (ואשמעינן רב יהודה נמי הכי: דלוה שאמר 'כתבתיו ומסרתיו לו, אבל שטר אמנה הוא' - אין צריך המלוה לחזור ולהביא להעיד על החתימה, דאין נאמן לוה לפוטלו, דלא עביד איניש דכתב ומסר בלא הלוואה). אביי אמר: לעולם דאמר מלוה, וכגון שחב לאחרים (בהודאה זו שהוא מודה שהוא שטר אמנה - חב ומפסיד את אחרים הנושים בו, ואין לו מה להגבותם, והיו רוצים לגבות חוב זה),

³ מה רוצה רב נחמן מרב הונא? רב הונא אמר בשם רב, וכך אמר רב! אולי כך אמר בישיבה לתמידים כי בנהרדעא הקפידו יותר לומר דברים לפי שיטת התנא, כמו שרואים משמואל, בבא קמא צט, ב: אמר שמואל: טבח אומן שקלקל חייב לשלם: מזיק הוא, פושע הוא, נעשה כאומר לו: "שחוט מכאן" ושחט לו מכאן... איתיביה רב חמא בר גוריא לשמואל: "הנותן בהמה לטבח וניבלה - אומן פטור, הדיוט חייב, ואם נותן שכר - בין הדיוט בין אומן חייב". אמר ליה: לעכר מוחך (רש"י: כמו מים עכורים). אתא ההוא מרבנן, קא מוטיב ליה (רש"י: הא מילתא). אמר ליה: השתא שקלת מאי דשקל חברך. קאמינא לכו אנא רבי מאיר - וקאמרינו לי רבנן!! אמאי לא דייקת מילי, שאני אומר: מזיק הוא פושע הוא, נעשה כאומר לו: "שחוט מכאן" ושחט לו מכאן - מאן אית ליה האי סברה? רבי מאיר, דאמר: מיבעי ליה למירמי אנפשיה.

כלומר: שמואל מצפה שהתלמידים ידעו סברות התנאים ולפיכך ידעו לזהות את בעל המשנה או הברייתא, אף על פי שלא נאמר במשנה או בברייתא עצמה! וכן אמר רב נחמן לרב הונא ביבמות צ, ב.

וכדרכי נתן, דתניא: 'רבי נתן אומר: מנין לנושה בחכירו מנה, וחכירו בחכירו - מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? תלמוד לומר [במדבר ה:ז] והתוודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו יוסף עליו] ונתן לאשר אשם לו (ולא כתב 'לאשר הלוהו' אלא 'לאשר האשם שלו', ו'אשם' הוא קרן, כדאמרינן ב'הגוזל' (בבא קמא קי,א): למי שהקרן שלו).

רב אשי אמר: לעולם דקאמרי עדים, ודאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, ודקאמרת 'אמאי לא מהימני?' - כדרב כהנא, דאמר רב כהנא: אסור לו לאדם שישהה שטר אמנה בתוך ביתו, משום שנאמר [איוב יא,ד:אם און בידך הרחיקהו, ו]אל תשכן באהלך עולה.

(כתובות יט,ב)

ואמר רב ששת בריה דרב אידי: שמע מינה מדרב כהנא: 'עדים שאמרו "אמנה היו דברינו" - אין נאמנין'; מאי טעמא? כיון דעולה הוא - אעולה לא חתמי (וכי אמרי "חתמנו" - אין נאמנים להרשיע את עצמן).

אמר רבי יהושע בן לוי: אסור לו לאדם שישהה שטר פרוע בתוך ביתו משום שנאמר [איוב יא,ד:אם און בידך הרחיקהו, ו]אל תשכן באהלך עולה. במערבא משמיה דרב אמרי: (איוב יא,ד) אם און בידך הרחיקהו - זה שטר אמנה ושטר פסים; ואל תשכן באהלך עולה - זה שטר פרוע.

מאן דאמר 'שטר פרוע' - כל שכן 'שטר אמנה'; ומאן דאמר 'שטר אמנה' - אבל 'שטר פרוע' - לא, דזמנין דמשהי ליה אפשיטי דספרא (שעל הלוה ליתן שכר הסופר; ופעמים שאין לו, ונותנו המלוה, וחזר וגובהו ממנו בשעת פרעון, ומעכב השטר עליו).

אתמר: ספר (תורה נביאים וכתובים) שאינו מוגה (מן טעויות שבו): אמר רבי אמי: עד שלשים יום מותר לשהותו, מכאן ואילך אסור לשהותו, משום שנאמר 'אל תשכן באהלך עולה'.

אמר רב נחמן: עדים (החתומים בשטר) שאמרו "אמנה היו דברינו" (לא הלוהו כלום אלא כתבנו לו לכשיצטרך ילוה לו, וזה שיעבד לו נכסיו מעכשיו אם ילוה אפילו לאחר זמן, דלאו מוקדם ליהוי לטרוף שלא כדיון) - אין נאמנין; (אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו) "מודעא היו דברינו" (המוכר מסר מודעא בפנינו והראנו אונסו והכרנו בו) - אין נאמנין (דלא אתי על פה ומרע ליה לשטרא).

מר בר רב אשי אמר: "אמנה היו דברינו" - אין נאמנין; "מודעא היו דברינו" - נאמנין; מאי טעמא? האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב.

(מודעא ניתן לעדים לכתוב את השטר כדי להציל האנוס מאונסו; אמנה לא ניתן להכתב, דעולה הוא; וכי אמרו "חתמנו" משוי לנפשיהו רשעים, ואין אדם נאמן לשום עצמו רשע.)

בעא מיניה רבא מרב נחמן: "תנאי היו דברינו" (על תנאי מכרה לו, שיעשה לו כך וכך, ולא ראינו שקיים לו תנאו, וזה אומר "לא קיים לי" ואינו מכר) מהו? 'מודעא' ו'אמנה' (טעמא מאי קאמר מר אין נאמנין?) - היינו טעמא: דקא עקרי ליה לשטרא (בעדותן זה, ולא אתי על פה ומרע לשטרא), והאי נמי קא עקר לשטרא? או דלמא "תנאי" מילתא אחרייתי היא (הא לא עקרתא דשטרא הוא, דמודים הם שהשטר אמת, אלא שתנאי היה ביניהם, וזו עדות אחרת היא; ושטרא ממילא מיעקר לאחר זמן ביום שלא קיים תנאו בזמנו)?

אמר ליה: כי אתו לקמן לדינא (לקוחות שעדיהם מעידים שתנאי היו דבריהם) אמרינן להו: זילו קיימו תנאיכו וחותו לדינא (אם יעכב שוב הקרקע).

עד אומר "תנאי" ועד אומר "אינו תנאי": אמר רב פפא: תרוייהו בשטרא מעליא קא מסהדי (שניהם מעידים שהשטר אמת וכמות שהוא כתוב בלא תנאי חתמוהו), והאי דקאמר "תנאי" הוה ליה חד, ואין דבריו של אחד במקום שנים (ואינו נאמן לעקור שטר ששניהם חתומים בו).

מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע: אי הכי (דכיון שהעיד על כתב ידו - עשית לזה אחד ממקיימי השטר כמות שהוא כתוב, בלא תנאי, והוי להו עדיו שנים, ועדות אחרונה - דברי אחד במקום שנים) - אפילו תרוייהו נמי (אמרי "תנאי היו דברינו" - לא ליתיהימו, דכיון שהעידו על כתב ידן - קיימו השטר כמות שהוא כתוב, וכי אמרי "תנאי היו דברינו" הוו להו 'מגידי' וחוזרים ומגידיים! ואמאי אמר רב נחמן 'קיימו תנאיכו כו')! אלא אמרינן: הני - למיעקר סהדותיהו

קאטו (על כרחק לאו חתימה מקוימת הוא, דכיון דתוך כדי דבור מסקי דבוריהו ואמרי "אבל תנאי היה ביניהן" - אמרין הני למיעקר סהדותיהו שאמרו "כתב ידינו הוא" קאטו, ולומר 'לא חתמנו אלא על מנת שיקיים את התנאי'; וכיון דתנאי מלתא אחרייתא היא - שאינה עוקרתו אלא לאחר זמן - לא דמיא למודעא ואמנה, ומהימני, דעדות בפני עצמה היא), האי נמי (כי סיים ואמר "תנאי הוה") - למיעקר סהדותיה קאטי (עקר לחתימת ידיה, ולומר "לא חתמתי אלא על מנת כן"; וכיון דאית לן דמלתא אחרייתא היא, ושטרא ממילא מיעקר - אישיתכ דאין בשטר חתום אלא עד אחד). והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע.

תנו רבנן: 'שנים חתומין על השטר, ומתו, ובאו שנים מן השוק ואמרו "ידענו שכתב ידם הוא, אבל אנוסים היו" "קטנים היו" "פסולי עדות היו" - הרי אלו נאמנים; ואם יש עדים שכתב ידם הוא זה או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר, משטר שקרא עליו ערער (שרצה הנתבע לפוסלו) והוחזק בבית דין - אין אלו נאמנים' - ומגבינן ביה כבשטרא מעליא (בתמיה), ואמאי? תרי ותרי נינהו (עדי השטר שנים, ואלו שנים מעידים עליהם שפסולים היו באותה שעה)? אמר רב ששת: זאת אומרת: הכחשה תחלת הזמה היא,

(כתובות כ, א)

וכשם שאין מזימין את העדים אלא בפניהם (שהרי הם באין לחייבן כדי לעונשן או נפש או ממון, והתורה אמרה והועד בבעליו (שמות כא, כט): יבא בעל השטר ויעמוד על שורו (בבא קמא קיב, ב)) - כך אין מכחישין את העדים (אפילו לבטל עדותן) אלא בפניהם. אמר ליה רב נחמן: אילו הוה קמן ומכחישין להו - הוה הכחשה, ולא הוה משגיחין בהו (בעדי השטר לגבות על פיהם), דהוי לה עדות מוכחשת; השתא דליתנהו, (דאיכא למימר) דאילו הוה לקמן דלמא הוה מודו להו (להני) - מהימני?

אלא אמר רב נחמן: אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה (בחזקת הלוי); ואם קרקע היא - תעמוד בחזקת המוכר; ודקתני בברייתא 'אין נאמנים' - לא דליהוי שטרא מעליא למיגבי ביה, אלא דלא קרעין ליה; ואי תפיס מידי, והדר אתי האי ותבע מיניה - לא מפקין מיניה, דאמרין: אוקי תרי לבהדי תרי וממונא בחזקת היכא דקאי) - מידי דהוה אנכסי דבר שטיא: דבר שטיא זבין נכסי (מכר קרקעותיו); אתו בי תרי, אמרי "כשהוא שוטה זבין" ואתו בי תרי ואמרי "כשהוא חלים (בריא) זבין".

אמר רב אשי: אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת בר שטיא. ולא אמרן (דאוקי נכסי בחזקת בר שטיא) אלא דאית ליה (בנכסים הללו) חזקה דאבהתיה (שהיו של אבותיו דחזקה מעלייתא היא), אבל לית ליה חזקה דאבהתיה (אלא חזקה דנפשיה שקנאן הוא והוחזקו בידו) - אמרינן 'כשהוא שוטה זבן וכשהוא שוטה זבין' (כקנייתו כך מכירתו ואין חזקתו חזקה לבטל מכירתו).

אמר רבי אבהו: 'אין מזימין את העדים אלא בפניהן, ומכחישין את העדים שלא בפניהן' - והזמה שלא בפניהן - נהי דהזמה לא הוי (לעונשם לא נפש ולא ממון) הכחשה מיהא הויא (לבטל עדותן).

אמר מר 'אם יש עדים שכתב ידם הוא זה או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר - משטר שקרא עליו ערער והוחזק בבית דין - אין נאמנים' - קרא עליו ערער, אין, לא קרא עליו ערער - לא! מסייע ליה לרבי אסי, דאמר רבי אסי: אין מקיימין את השטר אלא משטר (מתוך שטר אחר) שקרא עליו ערער (על אותו שטר האחר) והוחזק בבית דין (על ידי עדי; דאי לא קרא עליו ערער - חיישינן דלמא ההוא גופיה מזויף הוא).

אמרי נהרדעי: אין מקיימין את השטר אלא משתי כתובות [או] משתי שדות (מעדים האלה אם חתומים על שני שטרות אחרים שהן מכר שתי שדות ואכלוסם הלקוחות ע"י שטרות הללו שלש שנים מקיימין שטר שלישי מהן אם החתימות דומות), והוא שאכלוס בעליהן שלש שנים ובשופי (בלא ערעור).

אמר רב שימי בר אשי: וביוצא מתחת יד אחר (שהשטרות הללו, שמקיימין את השלישי מהם - יוצא מתחת ידי אחר, ולא מתחת ידיו של זה המוציא את השלישי), אבל מיד עצמו - לא.

מאי שנא 'תחת יד עצמו' דלא? דלמא זיופי מזיף (הסתכל בכתב של אותו שטרות וכוון וחתם הוא עצמו את השלישי דוגמת אותה חתימה); מתחת ידי אחר נמי - דלמא אזל וחזא אתא וזיף? כולי האי לא מצי מכיין (מצמצם כתב בכתב, הואיל ואינו לפניו).

תנו רבנן: 'כותב אדם עדותו על השטר' (אם עשאוהו עד בדבר, וירא לשוכחו - כותבו על חתיכת קלף ומצניעה), ומעיד עליה (על פי אותו כתב) אפילו לאחר כמה שנים.

אמר רב הונא: והוא שזוכרה מעצמו (בלא ראיית השטר נזכר קצת מעדותו מאליו). רבי יוחנן אמר: אף על פי שאין זוכרה מעצמו (אלא לאחר שרואה בשטר נתן בלבו ונזכר, שלא נשתכח ממנו כל כך שכשמצוירים לו נזכר; אבל אינו נזכר לגמרי - לא, דרחמנא אמר 'מפיהם' - ולא מפיהם⁴).

אמר רבה: שמע מינה מדרבי יוחנן: הני בי תרי, ידידי סהדותא ומנשי חד מנייהו - מדכר חד לחבריה.

איבעיא להו: עצמו (אם בעל דין עצמו מזכירו עד שנזכר) מאי? רב חביבא אמר: אפילו עצמו. מר בריה דרב אשי אמר: עצמו לא. והלכתא עצמו לא.

(כתובות כ, ב)

ואי צורבא מרבנן הוא (העד) - אפילו עצמו (של בעל דין, דצורבא דרבנן - אי לאו דכי רמי אנפשיה מדכר שפיר - לא הוה סמיך אספיקא למיקם ואסהודי).

כי הא דרב אשי, הוה ידיע ליה בסהדותא לרב כהנא; אמר ליה: מי דכיר מר האי סהדותא?

אמר ליה: לא.

ולאו הכי והכי הוה?

אמר ליה: לא ידענא.

לסוף אידכר רב אשי, אסהיד ליה.

חזייה לרב כהנא דהוה מחסם (מגמגם: תמה על רב אשי שהעיד בדבר).

אמר ליה: מי סברת עלך קא סמיכנא? אנא הוא דרמאי אנפשיה ואדכרי.

תנן התם: 'התלוליות' (תילי קרקע; ודרך בני אדם לקבור בתל משום דאין בני אדם מטיין מן הדרך לעבור עליו) הקרובות בין לעיר ובין לדרך (ו'עיר' ו'דרך' לקמן מפרש להו), אחד

חדשות (שאינן זמן רחוק שלא היה כאן תל, דאיכא למימר: 'כיון דחדשה היא, אם איתא שנקבר שם מת -

מדכר דכיר ליה') ואחד ישנות (אפילו הכי) - טמאות (טמאות מספק: דכיון דסמוכה לעיר,

איכא למימר 'אשה יחידה הלכה וקברה שם נפל שלה'); הרחוקות (דאין אשה יחידה הולכת שם):

חדשות - טהורות (דאם איתא דנקבר ביה הווי ידעי ליה), ישנות טמאות (שכבר נשתכח

הדבר מן היודעים); איזוהי 'קרובה' (לעיר שאנו אומרים עליה שאף החדשה טמאה)? -

חמשים אמה; ואיזו היא ישנה (שאנו אומרים עליה שאפילו היא רחוקה טמאה)? -

ששים שנה - דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: 'קרובה' = שאין

קרובה הימנה (אבל אם יש קרובה הימנה - אפילו היא בתוך חמשים אמה - הויא כרחוקה, וחדשה

טהורה, דאם איתא דהלכה אשה יחידה לקבור - לא שבקה קרובה הימנה ואזלא לגבי דהך); 'ישנה' =

שאיין אדם זוכרה (שאיין אדם אומר 'זכור אני שלא היה כאן תל ובימי נעשה תל זה כאן').

מאי 'עיר' ומאי 'דרך'? אילימא 'עיר' = עיר ממש, 'דרך' =

דרך ממש - מספיקא מי מחזקין טומאה? והאמר ריש לקיש: 'עילה

מצאו' (עלילה בעלמא מצאו חכמים והחזיקו בה לתלות עליה) וטהרו ארץ ישראל' (במסכת

נזיר בפרק בתרא; אלמא מספיקא לא מחזקין טומאה בקרקעה של ארץ ישראל)? ('וטיהרו את א"י' גרסינן,

ולא גרסינן 'כל')

אמר רבי זירא: 'עיר' = עיר הסמוכה לבית הקברות; ו'דרך' =

דרך בית הקברות.

בשלמא 'דרך בית הקברות', דזמנין דמתרמי בין השמשות (של ערב השבת

ואין שהות לילך עד בית הקברות) ומקרו קברו בתל, אלא 'עיר הסמוכה לבית

הקברות' - כולהי לבית הקברות אזלי [ולעולם לא יקברו חוץ מבית

הקברות]?

אמר רבי חנינא: מתוך שהנשים קוברות שם נפליהן, ומוכי שחין

זרועותיהם (שאבריהן נופלין או שחותכין אותן, ואבר מן החי מטמא כאבר מן המת, כדאמרינן ב'העור

והרוטב' (חולין קט"ב)) - עד חמשים אמה אזלא איהי לחודה, טפי - דברא

⁴ אין "מפיהם" מופיע בתורה, אלא אמר רחמנא בתורה שבעל פה.

איניש בהדה ולבית הקברות אזלא; הלכך טומאה בארץ ישראל לא מחזקין.
אמר רב חסדא: שמע מינה מרבי מאיר (מדקתני לעיל איזו היא ישנה? - ששים שנה)
וטעמא משום דלא דכירי לה הוא האי סהדות' כו'): האי סהדותא עד שיתין שנין
מידכר, טפי לא מידכר. ולא היא: התם הוא דלא רמיא עליה, אבל
הכא כיון דרמי עליה (שעשאוהו עד בדבר) - אפילו טובא נמי (סמכין)
אסהדותיה אי מסהיד).

משנה:
זה אומר "כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי" וזה אומר "זה כתב
ידי וזה כתב ידו של חבירי" - הרי אלו נאמנין (דאיכא תרי סהדי דמסהדי
אכל כתב וכתב);
זה אומר "זה כתב ידי" וזה אומר "זה כתב ידי" - צריכין לצרף
עמהם אחר (שיכיר כתב ידי שניהם, דתרי סהדי בעינן אכל כתב וכתב; וטעמא מפרש בגמרא) -
דברי רבי.
וחכמים אומרים: אינם צריכין לצרף עמהן אחר, אלא נאמן אדם
לומר "זה כתב ידי".

גמרא:
כשתימצי לומר לדברי רבי (כשתעמוד לסוף דבריו, קסבר)

(כתובות כא, א)
על כתב ידן הם מעידים (על כתב ידן הן באין להעיד כשמקיימין השטר בבית דין, לפיכך צריך
שנים על כל כתב וכתב); לדברי חכמים: על מנה שבשטר הם מעידים ("אנחנו
ראינו המלוה וחתמנו"; הלכך בתרי סגי ולא צריך חד מינייהו לאסהודי אדחבריה).
פשיטא!?

מהו דתימא לרבי?
ספוקי מספקא ליה אי על כתב ידם הם מעידים (אנו נזקקין שיעידו) או על
מנה שבשטר הם מעידים (ומשום שמא על כתב ידן הן מעידין - מצריך תרי לכל כתב וכתב,
ומיפשט מיהא לא פשיטא ליה), ונפקא מינה (בין ספק לודאי - לשנים החתומים על השטר)
היכא דמית חד מינייהו (ומת אחד מהן) לבעי (צריך) שנים מן השוק להעיד
עליו (ואין זה כשר להעיד על כתב ידו ועל של חבירו, ולצרף אחד עמו שיעיד על שתיהן - דדלמא על מנה
שבשטר הן מעידין), דאם כן - קנפיק נכי ריבעא (חסר ריבעא) דממונא אפומא
דחד סהדא (וכי אומר "זה כתב ידי" - נפיק פלגא דממונא אפומיה, וזה שמעיד עמו על חתימתו לא מעלה
ולא מוריד, דאינו צריך לו, וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת - הדר נפיק ריבעא
דממונא אפומיה - אשתכח דכולא ממונא נכי ריבעא נפיק אפומיה, ואנן על פי שנים עדים בעינן: חצי דבר על
פיו של זה וחצי דבר על פיו של זה, הלכך ניבעי תרי), (דכיון דספיקא היא) והכא לחומרא והכא
לחומרא (היכא דשניהם קיימים - אזלינן לחומרא, ואמרין 'על כתב ידן הן מעידין', ובעינן תרין על כל
כתב וכתב; והיכא דמית חד מינייהו בעינן תרין מן השוק שיעיד האחד על כתב יד המת ואחד מהן יעיד על כתב
יד המת והחי; דאי הוה פשיטא לן ד'על כתב ידן מעידין' - הוי סגי בחד מן השוק שיעיד על שתי החתימות,
והחי יעיד גם הוא על שתיהם, ולא נפיק כולא ממונא נכי ריבעא אפומא דחד, דאיהו נמי צריך לאותו מן השוק
שיעיד על חתימתו; אבל השתא דמספקא לן - דלמא על מנה שבשטר הן מעידין, ועל כתב ידו הוא נאמן ואין
צריך לצירוף, ועוד אנו צריכים לו שיעיד על חותם המת - נפקי תלתא ריבעי אפומיה אי ליכא תרין מן השוק
שלא יהא זה צריך להעיד על המת) - קא משמע לן דרבי מיפשט פשיטא ליה (וסגי
בחד מן השוק, ושניהם יעידו על שתיהן), בין לקולא (כי הכא דאילו לרבנן בעי שנים מן השוק
שיעידו על של מת זה לבדו יעיד על חתימתו), בין לחומרא, דאמר רב יהודה אמר
רב: שנים החתומים על השטר, ומת אחד מהן - צריכין שנים מן
השוק להעיד עליו בזו (לדברי חכמים).

רבי לקולא ורבנן לחומרא!
ואי ליכא תרי (שיכירו כתב המת) אלא חד (וזה החי נמי מכירה) - מאי (ניעביד)?
אמר אביי: לכתוב (זה שנשאר בחיים) חתימת ידיה אחספא ושדי ליה כבי
דינא (ויטלוהו הדיינים ויקיפוהו אצל חתימתו שבשטר) ומחזקי ליה בי דינא (ההיא דשטרא
מהן דאחספא) <וחזו ליה> ולא צריך איהו לאסהודי אחתימת ידיה,
ואזיל איהו והאי ומסהדי אאידך; ודוקא אחספא, אבל אמגלתא לא
- דלמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתב עילויה מאי דבעי (למעלה מן
החתימה יכתוב שזה החתום לזה ממנו מנה וכותב כך "אני פלוני החתום למטה לויתי מנה מפלוני"), ותנן
'הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו' - גובה מנכסים בני חורין
(וממשעבדי לא, דלית ליה קלא לדבר שאינו עשוי בעדים) .

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כדברי חכמים.
פשיטא! יחיד ורבים הלכה כרבים!?
מהו דתימא הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחבירו - קא משמע לן.

סימן נח נד חד:
אמר ליה רב חננא בר חייא לרב יהודה, ואמרי לה רב הונא בר יהודה לרב יהודה, ואמרי לה רב חייא בר יהודה לרב יהודה: ומי אמר שמואל הכי? והא ההוא שטרא דנפיק מבי דינא דמר שמואל (שקיימוהו בבית דינו) והוה כתיב ביה (וכך נמצא כתוב בהנפק שכתבו הדיינים בו): 'מדאתא רב ענן בר חייא, ואסהיד אחתימות ידיה, ואדחד דעמיה - ומנו רב חנן בר רבה; ומדאתא רב חנן בר רבה ואסהיד אחתימות ידיה, ואדחד דעמיה - ומנו רב ענן בר חייא - אשרנוהי וקימנוהי כדחזי' (אלמא כרבי סבירא ליה שצריך לומר "זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי")!
אמר ליה: ההוא - שטרא דיתמי הוה (שהוצרך לעיין בתקנתם), וחש שמואל לבית דין טועין, וסבר שמואל דלמא איכא דסבירא ליה (בעלמא) הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו, ובהא אפילו מחביריו; סבר: אעביד רווחא כי היכי דלא מפסדי יתמי (שאם לא כתב בו אלא פלוני העיד על כתב ידו ופלוני על כתב ידו - שמא כשיוציאו היתומים שטר זה בבית דין לגבות, יהא אותו בית דין טועה לומר שהלכה כרבי ויאמרו שאין זה קיום).

אמר רב יהודה אמר שמואל: עד ודיין (שטר שכתוב בו הנפק וחתמו הדיינים על הנפק שלו, ולאחר זמן כשהוציאו המלוה לגבות - ערער הלוח לומר "מזויף הוא", ובא אחד מעדי השטר והעיד על כתב ידו ואחד מן הדיינים העיד על כתב ידו) מצטרפין (להכשירו).
אמר רמי בר חמא: כמה מעליא הא שמעתא!
אמר רבא: מאי מעליותא? מאי דקא מסהיד סהדא - לא קא מסהיד דינא, ומאי דקא מסהיד דינא - לא קא מסהיד סהדא (עדי השטר מעידים על מנה שבשטר, כרבנן, והדיינים מעידים בפנינו נתקיים)!
אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר: לא תציתנהו להני כללי דכילל יהודה אחי משמיה דשמואל (רב יהודה - אחוה דרמי בר יחזקאל הוה).

(כתובות כא, ב)
אי קלע רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא למזבן שומשמי, ואמר: הכי אמר שמואל: עד ודיין מצטרפין.
אמר אמיר: כמה מעליא הא שמעתא!
אמר ליה רב אשי לאמיר: משום דקלסה אבוה דאמך (רמי בר חמא) - את נמי מקלסת לה? כבר פרכה רבא! ('אי קלע רבנאי למיזבן שומשמי' גרסינן, ולא גרסינן 'אי קלע' ולא גרסינן 'לגבן' ולא 'רמי אמרה' [כל הגירסא שדווחה רש"י קושר את הדיבור "אי קלע רבנאי וכו'"] אל הדברים לעיל) דאי אפשר לומר כן: שאמר רמי עדות זו על אמיר ורב אשי, שהרי רב אשי כמה דורות היה אחריו! דאמירין בקדושין (עב, יוס) שמת רב יהודה נולד רבא יוס שמת רבא נולד רב אשי.)

אמר רב ספרא אמר רבי אבא אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב הונא, ואמרי ליה אמר רב הונא אמר רב: שלשה שישבו (בבית דין) לקיים את השטר (ובלא העדאת עדים שיעידו על כתב ידו), (לפי שהדיינים עצמן מכירין אותה) שנים מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר: עד שלא חתמו (השנים על ההנפק) מעידין בפניו (לפני השלישי שזהו כתב ידו של חתומים) וחותם (עמהם) על מה שכותבין: 'אשרנוהי וקיימנוהי לשטרא דנן במותב תלתא דאשתמודענא דחתימת ידא דסהדי היא'; משחתמו - אין מעידין בפניו וחותם (דחתימה קמייטא בשקרא הוה, דלאו תלתא הוו דידעי).

ומי כתבינן (לאשרתא ידיה? בתמיה: וכי קודם שנתקיים לפני שלשתן יכתבו 'במותב תלתא הוינא ואשתמודענא כו')? והאמר רב פפי משמיה דרבא: 'האי אשרתא (לשון חזק שמחזקים [את השטר] וכותבין אשרנוהי) דדייני דניכתב מקמיה דניחו סהדי אחתימת ידיהו (עד שלא העידו העדים על כתב ידם כתבו הדיינים 'במותב תלתא הוינא ונפיק שטרא דנן קדמנא ואסהידו פלוני ופלוני אחתימת ידיהו ואשרנוהי וקיימנוהי') - פסולה, דמתחזי כשקרא' - הכא נמי מתחזי כשקרא!
אלא אימא 'עד שלא כתבו מעידין בפניו וחותם; משכתבו - אין מעידין בפניו וחותם'.

שמע מינה תלת: שמע מינה עד נעשה דיין (שהרי השנים העידו על החתימות), ושמע מינה דיינין המכירין חתימות ידי עדים אינן צריכין להעיד בפניהם, ושמע מינה דיינין שאין מכירין חתימות ידי

עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד (שאם העידו בפני השנים - אין השלישי יכול לחתום, דהא הכא הוצרכו השנים להעיד בפני השלישי).

מתקיף לה רב אשי: בשלמא 'עד נעשה דיין' - שמעינן מינה; אלא 'דיינין המכירין חתימות ידי עדים אין צריכין להעיד בפניהם'? דלמא לעולם אימא לך 'צריכין' (להעיד, שאין עדות אלא ע"י הגדת עדות), ושאני הכא: דקא מקיימא הגדה בחד (בפני היחיד שאינו מכיר). 'ודיינין שאין מכירין חתימות ידי עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד'? דלמא לעולם אימא לך אין צריכין, ושאני הכא דלא קא מקיימא הגדה כלל (אי לא הוו מסהדי באפיה)?

יתיב רבי אבא וקאמר לה להא שמעתא דעד נעשה דיין. איתיביה רב ספרא לרבי אבא [ראש השנה פ"ג מ"א; דף כה, ב]: 'ראוהו שלשה' (בעדות החדש קאי) והן בית דין (מסנהדרין המקדשין את החדש) - יעמדו שנים (להיות עדים) ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו "מקודש החדש, מקודש" (והתם פרכינן 'לא תהא שמיעה גדולה מראיה' ומוקמינן לה כשראוהו בלילה; לפיכך אם לא יעידו לבקר - על מה יאמרו "מקודש"?); שאין היחיד נאמן (לקדש החדש ביחיד) על ידי עצמו' - ואי סלקא דעתך דעד נעשה דיין - למה לי כולי האי? ליתבו בדוכתייהו (אחר שהעידו בפניו) וליקדשי? אמר ליה: אף לדידי קשיא לי, ושאלתיה לרב יצחק בר שמואל בר מרתא, ורב יצחק לרב הונא, ורב הונא לחייא בר רב, וחייא בר רב לרב, ואמר להו: הנח לעדות החדש דאורייתא, וקיום שטרות דרבנן.

אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב: שלשה שישבו לקיים את השטר, וקרא ערער על אחד מהן (שהוא פסול): עד שלא חתמו (השני דיינים על האשרתא) - מעידין עליו (על זה שהוא כשר), וחותם; משחתמו (הוו להו נוגעין בעדות, שגנאי להם שישבו עם פסול בדיו) - אין מעידין עליו וחותם. ערער דמאי? אי ערער דגזלנותא -

(כתובות כב, א)

תרי ותרי נינהו (כי אמרי 'לא גזל' הוו להו תרי ותרי, ולא מתכשר בהכי, דקיימא לן לקמן בפרקין (כז, א) 'אין ערער פחות משנים')? אי ערער דפגם משפחה (שהעידו עליו שהוא עבד, ועבד פסול לדיו ולעדות - קל וחומר מאשה, כדאמר בפרק 'החובל' (בבא קמא פח, א)) - גלוי מלתא בעלמא הוא (משחתמו - אמאי אין מעידין עליו? מאי חשד נוגע בעדות איכא הכא? דבר זה צריכין הן לברר, ודבר העשוי לגלות הוא: שיבדקו אחריו עד שיבורר הדבר; ואין עדותן של אלו תלוי בהגדתן ואינן אלא מגלי דבר בעלמא)?

לעולם אימא לך ערער דגזלנותא, וקאמרי הני: ידעינן ביה דעבד תשובה (והשיב את הגזלה).

אמר רבי זירא: הא מלתא מרבי אבא שמיע לי, ואי לאו רבי אבא דמן עכו (שהזכירה לי לאחר זמן) - שכחתה (שכחתיה): שלשה שישבו לקיים את השטר, ומת אחד מהם (עד שלא חתמו) - צריכין למיכתב 'במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי' (דקיום השטר בשלשה, והרואה שנים חתומין בו יאמר שבשנים קיימוהו). אמר רב נחמן בר יצחק: ואי כתב ביה 'שטרא דנן נפק לקדמנא בי דינא' (דלא מקרי בי דינא בציר מתלתא) - תו לא צריך. ודלמא בית דין חצוף הוא, וכדשמואל, דאמר שמואל 'שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקרא ב"ד חצוף'? דכתיב ביה 'בי דינא דרבנא אשי'. (אורחא דמילתא נקט, שהוא היה ראש ישיבה במתא מחסיא בימי רב נחמן בר יצחק, דהוא מרא דשמעתא, דודאי בי דינא דרב אשי לא עבדין בתרין.) ודלמא רבנן דבי רב אשי - כדשמואל סבירא להו? דכתיב ביה 'ואמר לנא רבנא אשי' (לאזדקוקי ליה ולקיומי; דכיון דרב אשי גופיה הזקיקן - איהו ודאי לתלתא אמר. ויש מפרשין 'ואמר לנא רבנא אשי' - תלתא נינהו, ולא נהירא לי: דאי רב אשי חד מנהון - מאי 'ואמר לנא' דכתבי ביה?).

משנה:

האשה שאמרה "אשת איש הייתי, וגרושה אני" - נאמנת (ומותרת לכהן), שהפה שאסר הוא הפה שהתיר;

ואם יש עדים שהיתה אשת איש, והיא אומרת "גרושה אני" - אינה נאמנת.

אמרה "נשביתי (לבין העובדי כוכבים) וטהורה אני" (שלא נבעלתי לעובד כוכבים) - נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר; ואם יש עדים שנשבית, והיא אומרת "טהורה אני" - אינה נאמנת;

ואם משנשאת באו עדים - הרי זו לא תצא (בגמרא מפרש אהייא קאי).

גמרא:

אמר רבי אסי: מניין ל'הפה שאסר הוא הפה שהתיר' מן התורה? - שנאמר (דברים כב, טז) **את בתי נתתי לאיש הזה לאשה**: 'לאיש' אסרה (לכל העולם, דלא ידעינן למאן), 'הזה' התירה (וכי אמר "הזה" - התירה לו).

למה לי קרא? סברא היא: הוא אסרה והוא שרי לה! אלא כי איצטריך קרא - לכדורב הונא אמר רב, דאמר רב הונא אמר רב: מניין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה (כשהיא קטנה או נערה, שבדו לקדשה, כדאמרינן בפרק 'נערה שנתפתתה': מנין שאם אמר "קדשתיה לפלוני" שהוא נאמן לאוסרה על הכל?) - שנאמר: **את בתי נתתי לאיש** (אלמא בדידיה תליא נתינה, והימניה קרא למימר הכי).

'הזה' למה לי (כיון דלאו להפה שאסר מיבעי ליה)? מיבעי ליה לכדתני רבי יונה, דתני רבי יונה: 'את בתי נתתי לאיש הזה' - 'הזה' ולא ליבם (אם הוציא שם רע על נישואי אחיו - שאין היבם נידון כמוציא שם רע ליענש במאה כסף; והכי מוכח לקמן בפרק 'נערה').

תנו רבנן: 'האשה שאמרה "אשת איש אני" וחזרה ואמרה "פנויה אני" - נאמנת.

והא שוויה לנפשה חתיכה דאיסורא? אמר רבא בר רב הונא: כגון שנתנה אמתלא לדבריה (משל וטעם למה אמרה תחלה "מקודשת אני").

תניא נמי הכי: 'אמרה "אשת איש אני" וחזרה ואמרה "פנויה אני" - אינה נאמנת; ואם נתנה אמתלא לדבריה - נאמנת (הואיל ונתנה אמתלא נאמנת⁵); ומעשה נמי באשה אחת גדולה, שהיתה גדולה בנוי, וקפצו עליה בני אדם לקדשה, ואמרה להם 'מקודשת אני'; לימים עמדה וקידשה את עצמה; אמרו לה חכמים: 'מה ראית לעשות כן?' אמרה להם: כתחלה, שכאו עלי אנשים שאינם מהוגנים - אמרתי 'מקודשת אני'; עכשיו שכאו עלי אנשים מהוגנים - עמדתי וקדשתי את עצמי. וזו הלכה העלה רב אחא שר הכירה לפני חכמים באושא, ואמרו 'אם נתנה אמתלא לדבריה - נאמנת.'

בעא מיניה שמואל מרב: אמרה (לבעלה) "טמאה (נדח) אני" וחזרה ואמרה "טהורה אני" (לא הייתי נדח) - מהו? אמר ליה: אף בזו: אם נתנה

(כתובות כב, ב)

אמתלא לדבריה - נאמנת.

תנא מיניה ארבעים זימנין; ואפילו הכי לא עבד שמואל עובדא בנפשיה (פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש הימנה עד שטבלה).

תנו רבנן [יבמות פח, ב]: 'שנים אומרים "מת" ושנים אומרים "לא מת"; שנים אומרים "נתגרשה" ושנים אומרים "לא נתגרשה" - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - לא תצא (ולקמיה פריך 'תרי ותרי ניהו'). רבי מנחם בר יוסי אומר: תצא.

אמר רבי מנחם בר יוסי: אימתי אני אומר 'תצא'? בזמן שכאו עדים (שאמרו "לא מת") ואחר כך נשאת, אבל נשאת ואחר כך באו עדים - לא תצא: מכדי תרי ותרי ניהו! הבא עליה באשם תלוי קאי (בא על טפק כרת).

⁵ האם כוונת רש"י לומר: הואיל ובתחילה נתנה אמתלא - נאמנת, אך אם נתנה רק אחרי שלא ידעה לתת - אינה נאמנת?

אמר רב ששת: כגון שנשאת לאחד מעדיה (שאמרו "מת"; דאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו, וזה אומר ברי לי).
היא גופה באשם תלוי קיימא!!
באומרת "ברי לי" (אין לבי נוקפי, שברי לי אילו היה קיים היה בא)."

אמר רבי יוחנן: שנים אומרים "מת" ושנים אומרים "לא מת" -
הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - לא תצא; שנים אומרים "נתגרשה"
ושנים אומרים "לא נתגרשה" - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת -
תצא.

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?
אמר אביי: תרגמה (להא דרבי יוחנן) בעד אחד (ולאו שנים איתמר, אלא "עד אומר כו' ועד אומר כו'"): עד אחד אומר "מת" - הימנוהו רבנן כבי תרי (לומר "מת", כדאמרין ביבמות ב'האשה': מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה - הקלתה עליה בתחלתה), וכדעולא, דאמר עולא: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים והאי דקאמר "לא מת" - הוה ליה חד, ואין דבריו של אחד במקום שנים. אי הכי - אפילו לכתחלה נמי (תינשא)?
משום דרב אסי (ביבמות בפרק שני נכד, ב), דאמר רב אסי (משלי ד, כד) הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך;

סיפא: 'עד אחד אומר "נתגרשה" ועד אחד אומר "לא נתגרשה" -
תרוייהו באשת איש קמסהדי (שניהן מעידין שאשת איש היתה), והאי דקאמר "נתגרשה" הוה ליה חד, ואין דבריו של אחד במקום שנים.

רבא אמר: לעולם תרי ותרי נינהו, וראה רבי יוחנן דבריו של רבי מנחם בר יוסי בגרושין, ולא ראה במיתה. מאי טעמא? מיתה אינה יכולה מכחשתו (אם יבא בעלה - אינה יכולה לומר "מת אתה", הלכך אי לאו דברי לה שמת - מירתתא ולא מינסבא), גרושין יכולה מכחשתו (אם יבא ויאמר "לא גירשתיך" היא תאמר "גירשתיך", הלכך: אי שרית לה - סמכה אהכחשה ומינסבא על פי עדים הללו מספק, ולא מירתתא למידק שפיר).

ומי חציפה כולי האי? והאמר רב המנונא: 'האשה שאמרה לבעלה "גרשתי" - נאמנת: חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה'!!
הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי לה, אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי לה - מעיזה ומעיזה.
רב אסי אמר: כגון דאמרי עדים "עכשיו (היום) מת"; "עכשיו גירשה": מיתה ליכא לברורה (אם אמרו "טבע במים" או "אכלו ארי" - אין אנו יכולין לברר הדברים, הלכך: לכתחלה לא תינשא, ואם ניסת - לא תצא, כרבנן, וכשניסת לאחד מעדיה); גירושין איכא לברורה, דאמרינן לה: אם איתא דהכי הוה - אחזי לן גיטיך (דבשעתא פורתא לא מהימנא למימר אירכס לי).

תנו רבנן: 'שנים אומרים "נתקדשה" ושנים אומרים "לא נתקדשה" - הרי זו לא תנשא (לאחד), ואם נשאת - לא תצא.
שנים אומרים "נתגרשה" ושנים אומרים "לא נתגרשה" - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - תצא.'

(כתובות כג, א)
מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?
אמר אביי: תרגמה בעד אחד: עד אחד אומר "נתקדשה", ועד אחד אומר "לא נתקדשה" - תרוייהו בפנויה קמסהדי (לדברי שניהם עד עכשיו בחזקת פנויה היתה [קודם שנתקדשה]), והאי דקאמר "נתקדשה" - הוה ליה חד, ואין דבריו של אחד במקום שנים; סיפא - עד אחד אומר "נתגרשה" ועד אחד אומר "לא נתגרשה" - תרוייהו באשת איש קמסהדי, והאי דקאמר "נתגרשה" הוה ליה חד, ואין דבריו של אחד במקום שנים. רב אשי אמר: לעולם תרי ותרי, ואיפוך (ברישא תני אם ניסת תצא וסיפא אם ניסת לא תצא).

'שנים אומרים "ראינוה שנתקדשה" ושנים אומרים "לא ראינוה שנתקדשה" - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - תצא.'
פשיטא: לא ראינוה אינה ראייה!!

לא, צריכא דדיירי בחצר אחד: מהו דתימא אם איתא דנתקדשה קלא אית לה למילתא - קא משמע לן דעבדי אינשי דמקדשי בצנעא. סיפא: 'שנים אומרים' 'ראינוה שנתגרשה' ושנים אומרים 'לא ראינוה שנתגרשה' - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - לא תצא. מאי קא משמע לן?

אף על גב דדיירי בחצר אחד - היינו הך: מהו דתימא גבי קדושינ הוא דעבדי אינשי דמקדשי בצנעא, אבל גבי גירושין אם איתא דאיגרשא - קלא אית לה למילתא? קא משמע לן דעבדי אינשי דמקדשי ודמגרשי בצנעא (ואפילו הכי לכתחלה לא תנשא משום לזות שפתים).

ואם משנשאת באו עדים לא תצא: $\dashv$

רבי אושעיא מתני לה ארישא (אם משניטת באו עדים שהיתה אשת איש, והיא ניסת על פי עצמה, שאמרה "גרשה אני"); רבה בר אבין מתני לה אסיפא (א"נשביתי וטהורה אני" והתירוה לינשא, ואחר כך באו עדים שנשבית).

מאן דמתני לה ארישא - כל שכן אסיפא, דבשבוייה הקילו (דחששא בעלמא הוא דאיכא שמא נבעלה לעובד כוכבים ונפטלה לכהונה); ומאן דמתני לה אסיפא - אבל ארישא לא.

לימא בדרב המנונא (דאמר 'האשה שאמרה לבעלה "גירשתני" נאמנת, הלכך הא דאמרה "גרשה אני" - מהימנא) קמיפלגי: דמאן דמתני לה ארישא אית ליה דרב המנונא, ומאן דמתני לה אסיפא לית ליה דרב המנונא? לא, דכולי עלמא אית להו דרב המנונא, והכא בהא קמיפלגי: דמר סבר כי איתמר דרב המנונא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה, ומר סבר שלא בפניו נמי אינה מעיזה.

ואם משנשאת באו עדים [לא תצא] $\dashv$

אמר אבוה דשמואל: לא 'נשאת' = נשאת ממש, אלא כיון שהתירוה לינשא, אף על פי שלא נשאת. והא 'לא תצא' קתני? לא תצא מהתירה הראשון.

תנו רבנן [תוספתא פ"ב מ"ב]: 'אמרה "נשביתי וטהורה אני", ויש לי עדים (שהיו עמי תמיד שלא נתייחדתי עם עובד כוכבים) שטהורה אני' - אין אומרים נמתין עד שיבאו עדים אלא מתירין אותה מיד. התירוה לינשא, ואחר כך באו עדים (שנשבית, דהשתא לאו הפה שאסר הוא), ואמרו "לא ידענו" - הרי זו (אפילו הכי) לא תצא; ואם באו עדי טומאה - אפילו יש לה כמה בנים (מן הכהן הזה שנשאה) - תצא.

הני שבוייתא דאתיין לנהרדעא (להפדותן) - אותיב אבוה דשמואל נטורי בהדיהו.

אמרו ליה שמואל: ועד האידנא מאן נטרינהו? אמר ליה: אילו בנתך הווין - מי הוית מזלזל בהו כולי האי? הואי [קהלת י"ה: י] יש רעה ראיתי תחת השמש [כשגגה שיוצא מלפני השליט, ואישתביין בנתיה דמר שמואל, ואסקינהו לארעא דישראל; אוקמן לשבויינהו מאבראי (שלא יבואו לפני בית דין ולא ידעו בית דין שהן שבויות אלא על פי עצמן - ויתירום), ועיילי לבי מדרשא דרבי חנינא. הא אמרה "נשביתי וטהורה אני" והא אמרה "נשביתי וטהורה אני" - שרינהו; סוף עול אתו שבויינהו. אמר רבי חנינא: בנן דמוריין אינון! (בנות אדם גדול ובעל הוראה הוא, שידעו לעשות כן).

איגלאי מילתא דבנתיה דמר שמואל הווין. אמר ליה רבי חנינא לרב שמן [שמעון] בר אבא (כהן היה) [תלמידו של רבי חנינא]: פוק איטפל בקרובותיך (שא אחת מהן שהן קרובותיך). אמר ליה לרבי חנינא: והאיכא עדים במדינת הים (שראו שנשביו, ודלמא אתו לקמן למחר וליומא אחרן לאחר שתנשא)?

השתא מיהת ליתנהו קמן (קודם נישואין ומשום 'דלמא אתו' לא אסרינן לה השתא). עדים בצד אסתן (בצד צפון [מצפון זהב יאתה (איוב לז, כב) מתרגם 'מדיסטנא']) - ותאסר (בתמיהה הא [לא] אתו קודם נשואין)?

טעמא דלא אתו עדים, הא אתו עדים - מיתסרא.

והאמר אבוה דשמואל: 'כיון שהתירוה לינשא - אף על פי שלא נשאת'?

אמר רב אשי: עדי טומאה איתמר [שאם באו - תצא, אך בעדי שביה בלבד לא תמא].

(כתובות כג, ב)

משנה:

שתי נשים שנשכו (שיש עדים שנשכו): זאת אומרת "נשכיתי וטהורה אני" וזאת אומרת "נשכיתי וטהורה אני" - אינן נאמנות; ובזמן שהן מעידות זו את זו (כל אחת אומרת חברתי טהורה) - הרי אלו נאמנות (דבשבויה הקילו להאמין עד אחד, ואפילו אשה).

גמרא:

תנו רבנן:

1. "אני טמאה וחברתי טהורה" - נאמנת (על הכל);
2. "אני טהורה וחברתי טמאה" - אינה נאמנת (על כלום; ולקמיה מפרש לה לכולה);
3. "אני וחברתי טמאה" - נאמנת על עצמה ואינה נאמנת על חברתה;
4. "אני וחברתי טהורה" - נאמנת על חברתה ואינה נאמנת על עצמה.

אמר מר: "'אני טהורה וחברתי טמאה" - אינה נאמנת': היכי דמי? אי דליכא עדים (שנשכו) - על עצמה אמאי לא מהימנא? "נשכיתי וטהורה אני" קאמרה?! אלא פשיטא דאיכא עדים (הלכך: אעצמה אינה נאמנת לטהרה, וחברתה נמי: אף על גב דאנן אמרינן 'בחזקת טמאה קיימא' - ההוא לאו משום הימנותא דהך הוא, דבלאו סהדותא דידה נמי בחזקת טומאה היא);

אימא מציעתא (3) "'אני וחברתי טמאה" - נאמנת על עצמה ואינה נאמנת על חברתה' (על כרחך משמע דחברתה בחזקת טהורה קיימא! דבשלמא 'אינה נאמנת' דרישא - אף על גב דאכולה מילתא משמע, שייך למיתנייה, משום דידה; אלא הכא, דבהדיא תנא 'אינה נאמנת על חברתה' - קשה) - ואי דאיכא עדים אמאי לא מהימנא? אלא פשיטא דליכא עדים (ואדידה מהימנא דשויתא לנפשה חתיכה דאיסורא)? אימא סיפא: "'אני וחברתי טהורה" - נאמנת על חברתה ואינה נאמנת על עצמה' - ואי דליכא עדים, אעצמה אמאי לא מהימנא? אלא פשיטא דאיכא עדים?! רישא וסיפא דאיכא עדים, מציעתא דליכא עדים?! אמר אביי: אין! רישא וסיפא דאיכא עדים, מציעתא דליכא עדים. רב פפא אמר: כולה דאיכא עדים, ואיכא עד אחד דקא אפיך (מיפך את כל דבריה):

1. אמרה "אני טמאה וחברתי טהורה", ואמר לה עד אחד "את טהורה וחברתך טמאה": איהי שויתא לנפשה חתיכה דאיסורא, חברתה משתריא אפומא דידה (דבשבויה האמינו חכמים עד אחד להקל, ואפילו עבד או שפחה, כדקתני מתניתין [לקמן כז, א] *אם יש להן עדים אפילו עבד כו'* - וכל מקום שנאמן בו עד אחד הרי הוא כשנים, ואין דברי אחד שכנגדו לטמא עומד במקום שנים);
 2. "אני טהורה וחברתי טמאה", ואמר לה עד אחד "את טמאה וחברתך טהורה": איהי, כיון דאיכא עדים - לאו כל כמינה (ואעדי שבויה קאי, דעד אחד בטומאה אינו כלום אלא בסוטה בלבד, שרגלים לדבר: שהרי קינא לה ונסתרה); חברתה משתריא אפומא דעד;
 3. "אני וחברתי טמאה", ואמר לה עד אחד "את וחברתך טהורה" - איהי שויתא לנפשה חתיכה דאיסורא (לפיכך אין העד נאמן לטהרה), חברתא משתריא אפומא דעד;
- הא תו למה לי? היינו רישא (הני מילי תרוייהו אשמעינן ברישא: 'חתיכה דאיסורא' - מרישא שמעינן שריותא דחברתה אפומא דעד מסיפא דרישא שמעינן: תרתי בבי קמייא 'רישא' קרי להו, דדמיין להדדי; ותרתי בבי בתרייתא - חדא מילתא היא, דבכל חדא תנן מילתא וחילופה בין ברישא בין בסיפא)!
- מהו דתימא (ומשום נאמנת על עצמה [שאמרה שהיא עצמה טמאה] תנא ליה): הני תרוייהו טהורות נינהו, והאי דקאמרה הכי -

'תמות נפשי עם פלשתים' (שופטים טז, ל) היא דקא עבדה? - קא משמע לן.

4. "אני וחברתי טהורה" ואמר לה עד אחד "את וחברתך טמאה" - איהי, כיון דאיכא עדים - לאו כל כמינה; חברתה משתריא אפומא דידה.

הא תו למה לי? היינו רישא דרישא (דהא ודאי משום דאינה נאמנת על עצמה לא אצטריך למיתנייה, דהא טובא אשמועינן דבמקום עדי שבויה לא מהימנא למימר "טהורה אני", ומשום נאמנת על חברתה - הוא דאצטריך: דאף על גב דעד קא מכחיש לה - מהימנא; והא ברישא דרישא אשמעין)!

מהו דתימא: כי מהימנא - במקום דפסלה נפשה (התם הוא דמהימנא אחברתה משום דקאמרה "טמאה אני"), אבל במקום דמכשרא נפשה אימא לא מהימנא (אימא משום דידה הוא דקאמרה ולא אחברתה) - קא משמע לן.

(ל"א: גרסינן מהו דתימא: כי מהימנא במקום עד פסול, כגון דעד דקא מפיק הוי אשה, אבל במקום עד כשר לא? תנא משנה יתירה: דאפילו במקום עד כשר.)

משנה:

וכן שני אנשים (לא גרסינן 'שנשבו'): זה אומר "כהן אני" וזה אומר "כהן אני" - אינן נאמנין (ליתן להן תרומה);

ובזמן שהן מעידין זה את זה (שכל אחד אומר "אני וחברי כהן") - הרי אלו נאמנין.

רבי יהודה אומר: אין מעלין לכהונה על פי עד אחד (ואפילו היכא דליכא גומלין, וכל שכן הכא, דאיכא למיחש לגומלין: "העד אתה עלי ואני עליך").

אמר רבי אלעזר: אימתי? במקום שיש עוררין (שקורין עליו שם פסול), אבל במקום שאין עוררין - מעלין לכהונה על פי עד אחד (היכא דליכא גומלין והיינו דאיכא בין רבי אלעזר לתנא קמא דרבי יהודה).

רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסגן: מעלין לכהונה על פי עד אחד (בגמרא מפרש מאי בינייהו).

גמרא:

כל הני (דתנא מתניתין לאשמועינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר) למה לי?

צריכי: דאי תנא 'מודה רבי יהושע' - משום דאיכא דררא דממונא (הלכך: אי לאו דפשיטא מלתא, שלקחה מאביו - לא היה אומר "של אביך היתה", וגורם לעצמו הפסד ממון; וכשאומר - תחלת דבריו על שם סופו אמרו, לגמור בהן "ולקחתיה הימנו"), אבל עדים (שאמרו "כתב ידינו הוא"), דליכא דררא דממונא (לגבייהו, דלימטיניהו פסידא בהאי עדות) אימא לא

(ליתהמנו למימר "אנוסין היינו", דמעיקרא כי אמרו "כתב ידינו הוא" - אדעתא דסהדותא אמרו, ולא למיגמר בה "אנוסים היינו", והדר אימליכו למיגמר בה הכי - קמשמע לן); ואי תנא 'עדים' - משום דלעלמא (אין הדבור האחרון מהני לעצמו אלא לאחרים, ומשום אחרים - לא הוו הדרי במלתייהו), אבל איהו (גופיה) דלנפשיה (מהני כי הדר ואמר "לקחתיה")

(כתובות כד, א)

אימא לא; ואי אשמעינן הני תרתי - משום דממונא, אבל אשת איש - דאיסורא - אימא לא.

"נשכיתי וטהורה אני" למה לי?

משום דקא בעי למיתני 'ואם משנשאת באו עדים' - הרי זו לא תצא.

הניחא למאן דמתני לה אסיפא, אלא למאן דמתני לה ארישא - מאי איכא למימר?

משום דקא בעי למיתני 'שתי נשים שנשבו' (לאשמועינן דבזמן שמעידות זו את זו - נאמנות).

ו'שתי נשים שנשבו' למה לי?

מהו דתימא ניחוש לגומלין - קמשמע לן.

'וכן שני אנשים' למה לי?

משום דקא בעי למיתני פלוגתא דרבי יהודה ורבנן.

תנו רבנן: "אני כהן וחברי כהן" נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה (מיוחדת מעלה היא ביוחסין) עד שיהיו שלשה: שנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה;

רבי יהודה אומר: אף אינו נאמן להאכילו בתרומה עד שיהו שלשה: שנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה.

(קא סלקא דעתא דטעמא דרבי יהודה משום גומלין:) למימרא דרבי יהודה חייש לגומלין, ורבנן לא חיישי לגומלין? והא איפכא שמעינן להו, דתנן [דמאי פ"ד מ"ז]: 'החמרין' (סוחר תבואה, ומוליכין ממקום הזול לכרכין) שנכנסו לעיר, ואמר אחד מהן "שלי חדש ושל חברי ישן"; "שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן" (משבח את של חברו ומזלזל את שלו: "שלי אינו מעושר, של חברי מעושר; שלי חדש, ואינו יבש עדיין כל צורכו [ושל חברי ישן ויבש כל צורכו], דסתם ישן טוב מן החדש בעת הגורן, כדאמרינן ב'איזהו נשך' (בבא מציעא ע"ב, ב): 'לוי חדשות מארבע וישנות משלש') - אינו נאמן (הואיל ועם הארץ הוא, ואינו נאמן על המעשר אף על פי שמעיד על שלו שאינו מתוקן, ועוד שמוסיף עם זו דברים אחרים לשבח את של חברו - אינו נאמן להחזיק את של חברו בחזקת מתוקן, שאינן אלא מערימין: "אמור אתה כאן ואני במקום אחר").

רבי יהודה אומר: נאמן.

אמר רב אדא בר אהבה אמר רב: מוחלפת השיטה. אביי אמר: לעולם לא תיפוך! בדמאי הקילו: רוב עמי הארץ מעשרין הן. אמר רבא: דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא, דרבנן אדרבנן לא קשיא?

אלא: דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא, כדשנינן; דרבנן אדרבנן לא קשיא, כדאמר רבי חמא בר עוקבא: בשכלי אומנותו בידו (חמר המביא תבואה למכור היה נושא בידו כלי היכר של מכירה, כגון מחק שמוחקין בה המדה, והמביאה להצניע אינו נושא בידו כלי אומנות מכר; והכא כגון שכלי אומנותו בידו של זה המזלזל את שלו, דאנן טהדי שלמוכרה הביאה, הלכך אין זה אלא גומל, וזה יעיד עליו בכרך שלפניהם).

(כתובות כד, ב)

הכא נמי בשכלי אומנותו בידו;

והיכא (היכא, באיזה ענין) אתמר [נאמרו] דרבי חמא בר עוקבא [בשכלי אומנותו בידו]?

אהא, דתנן (טהרות פ"ז מ"א): 'הקדר' (שהוא חבר) שהניח קדירותיו ויירד לשתות <מים מן היאור> - הפנימיות טהורות והחיצונות טמאות' (כולה מתרצא ואזלא לקמיה), והתניא: 'אלו ואלו טמאות'? אמר רבי חמא בר עוקבא: בשכלי אומנותו בידו (להיכר שהוא נושא למוכרו), מפני שיד הכל ממשמשת בהן (לבדוק וליקח). והתניא 'אלו ואלו טהורות'? אמר רבי חמא בר עוקבא: בשאין כלי אומנותו בידו. ואלא הא דתנן 'הפנימיות טהורות והחיצונות טמאות' - היכי משכחת לה?

דסמיכא לרשות הרבים, ומשום חיפופי רשות הרבים (שנותנים בני אדם אבנים גדולות או יתדות לצדי רשות הרבים להרחיק העגלות מלהזיק את הכתלים; ומתוך שהן דוחקות את רשות הרבים, וזה הניח קדירותיו אצלם - דחק גם הוא את הדרך, והעוברין שם מתחככין בהן ובגדיהן עוברין על פני אורן, ובגדי עם הארץ טמאים הם ומטמאים את החיצוניות).

ואיבעית אימא: רבי יהודה ורבנן במעלין מתרומה ליוחסין קמיפלגי (רבי יהודה סבר: הרואה שמאכילין תרומה לאדם בחזקת כהן - מעיד עליו בכל מקום שהוא כהן, ומעלין אותו ליוחסין; הלכך אם תאכילהו תרומה - הרי אתה מביאו להשיאו אשה; וטעמיה לאן משום גומלין הוא; ורבנן סברי אין מעלין מתרומה ליוחסין).

איבעיא להו: מהו להעלות משטרות ליוחסין? היכי דמי? אילימא דכתיב ביה 'אני פלוני כהן חתמתי עד' - מאן קא מסהיד עילויה? לא, צריכא דכתיב ביה 'אני פלוני כהן לויתי מנה מפלוני' וחתמו סהדי.

מאי? אמנה שבשטר קא מסהדי? או דלמא אכולה מילתא קא מסהדי? רב הונא ורב חסדא: חד אמר 'מעלין' וחד אמר 'אין מעלין'.

איבעיא להו: מהו להעלות מנשיאות כפים ליוחסין? תיבעי למאן דאמר 'מעלין מתרומה ליוחסין' ותיבעי למאן דאמר 'אין מעלין'?

תיבעי למאן דאמר 'מעלין': הני מילי תרומה, דעון מיתה היא (אם זה הוא - לא היה אוכל תרומה, שהוא עון מיתה), אבל נשיאות כפים, דאיסור עשה (כה תברכו (במדבר ו, כג), אתם ולא זרים ולא הבא מכלל עשה עשה) - לא? או דלמא לא שניא?

תיבעי למאן דאמר 'אין מעלין': הני מילי תרומה, דמיטאכלא בצנעא, אבל נשיאות כפים, דבפרהסיא - אי לאו כהן הוא - כולי האי לא מחציף אינש נפשיה? או דלמא לא שנא?

רב חסדא ורבי אבינא: חד אמר 'מעלין' וחד אמר 'אין מעלין'.
אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא: מהו להעלות מנשיאות כפים ליוחסין?

אמר ליה: פלוגתא דרב חסדא ורבי אבינא.
הלכתא מאי?

אמר ליה: אנא מתניתא ידענא, דתניא: 'רבי יוסי אומר: גדולה חזקה' (שאין בית דין יכולין להוציא דבר מחזקתו), **שנאמר** (עודא ב,טא) **ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזילי אשר לקח מבנות ברזילי הגלעדי אשה ויקרא על שמם** (סב) **אלה בקשו כתבם המתחשים** (שיהו כהנים כשרים: לפי שהתחתנו כהנים בגולה בגויי הארץ, וילדו להם בנים, כדכתיב בספר עזרא, והם חללים - הוצרכו הנולדים בגולה להתייחס כשעלו מן הגולה לשרת בבנין שני) **ולא נמצאו ויגאלו מן הכהונה** ('ויגאלו' - נפסלו, מלשון לחם מגואל (מלאכי א, טז)) **ויאמר התרשטא** (הוא נחמיה בן חכליה, וכן כתוב בספר עזרא (נחמיה ח)) **להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים** (דוקא מקדשי המקדש פסלינהו, אבל תרומה שהיו רגילין בה בגולה - לא אסר עלייהו משום דהוחזקו בה) **עד עמוד כהן לאורים ותומים** (כאדם שאומר לחבירו 'עד שיבא המשיח', דאורים ותומים לא הוו במקדש שני, שנחסרו חמשה דברים, כדאמרינן בסדר יומא (כא, ב)) - **אמר להם: 'הרי אתם בחזקתכם במה הייתם אוכלים בגולה בקדשי הגבול'** (תרומה, שהיא נוהגת בגבולין חוץ למקדש ולירושלים) **אף כאן בקדשי הגבול'** (ומדאמר רבי יוסי 'גדולה חזקה' - ש"מ נשיאות כפים נמי לא אסר עלייהו, שהרי הוחזקו בה בגבולין) - **ואי סלקא דעתך 'מעלין מנשיאות כפים ליוחסין', הני - כיון דפרסי ידיהו - אתי לאסוקינהו** (ומה הועילו בתקנתם!)
שאני הכא (דליכא למיחש דליסוקינהו) **דריע חזקיהו** (שהרי הכל רואין שאר כהנים אוכלין קדשי המקדש והם אינן אוכלין - יש כאן היכר גדול שיש בהן צד פסול; אבל שאר בני אדם, כגון בזמן הזה - לעולם מעלין מנשיאות כפים ליוחסין) **דאי לא תימא הכי** (דעל דא סמיך, שיש בהן היכר תרומה - נמי תקשי) **למאן דאמר מעלין מתרומה ליוחסין: כיון דאכלי בתרומה - אתי לאסוקינהו! אלא לאו משום דריע חזקיהו!**

(כתובות כה, א)

ואלא מאי 'גדולה חזקה' (דקאמר רבי יוסי? למה לנו [לחוש] להשבית חזקתם, כי מה יש לחוש לבטלה)?

מעיקרא אכול בתרומה דרבנן (שהרי בגולה היו, שאין שם תרומה מן התורה, דכל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ, כדאמרינן בקידושין (לו, ב)), **השתא אכול בתרומה דאורייתא!**

ואי בעית אימא: השתא נמי בתרומה דרבנן אכול (תרומת פירות האילן וירק), **בתרומה דאורייתא** (דגן תירוש ויצהר) **לא אכול** (ומש"ה לא קשיא למ"ד 'מעלין מתרומה ליוחסין'); **וכי מסקינן מתרומה ליוחסין - בתרומה דאורייתא, בתרומה דרבנן לא מסקינן.**

ואלא מאי 'גדולה חזקה'?

דאף על גב דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא (שהרי לארץ באו, ומצויה שם תרומה גמורה דאורייתא - מה שלא היה מצוי להם בגולה, ויש לחוש פן יאכילום בה) - **לא גזרינן.**

ובתרומה דאורייתא לא אכול? והא כתיב [עודא ב,טג: **ויאמר התרשטא להם**] **אשר לא יאכלו מקדש הקדשים** [עד עמוד כהן לאורים ותומים] **'מקדש הקדשים'** **הוא דלא אכול, הא בתרומה דאורייתא אכול!**

הכי קאמר: לא במידי דאיכרי 'קדש' (והיינו תרומה) **דכתיב** (ויקרא כב, י) **וכל זר לא יאכל קדש** [תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש] (בתרומה משתעי, דכתיב בפרשה לעיל מיניה 'ובא השמש

וטהר ואחר יאכל מן הקדשים' [ויקרא כב, ז], ואוקמינן בתרומה [ביבמות ב'הערל' (עד, ב)] - **ולא במידי**

דאיכרי קדשים (אפילו חזה ושוק של שלמים הנאכלים לנשי כהנים ולעבדיהם), **דכתיב** (ויקרא כב, יב) **ובת כהן כי תהיה לאיש זר - היא בתרומת הקדשים לא תאכל**, **ואמר מר** (ביבמות בפרק 'יש מותרות', בבית כהן שניסת לישראל ונעשית אלמנה וגרושה, חרע אין לה, שחוזרת לתרומת אביה ואינה חוזרת לחזה ושוק, ויליף לה מהאי קרא 'כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל' (עוד): **במורם מן הקדשים לא תאכל.**

תא שמע: 'חזקה לכהונה (להעיד עליו שהוא כהן): **נשיאות כפים כבבל** (הרואהו נושא כפיו בבבל - מעיד עליו בכל מקום שהוא כהן ומקבלין הימנו, לפי שיש שם ישיבה ובית דין קבוע - בודקין אחר נושאי כפים; אבל אכילת חלה ותרומה אינה חזקה, דחוצה לארץ לאו דאורייתא תרומה דיליה, ולא קפדי כולי האי), **ואכילת חלה בסוריא** (היא ארם צובה שכיבשה דוד וחיברה לארץ ישראל, וקסבר האי תנא 'כיבוש יחיד שמיה כיבוש', וחלתה ותרומתה דאורייתא; וקא סלקא דעתא תנא: חלה -

והוא הדין לתרומה), **והחילוק מתנות** (דהזרוע והלחיים) **בכרכין** (ואף על גב דאיסורין אין איסור לזרים, הואיל וכרכים מקום שווקין הן ומצויין בו עוברים ושבים המכירין בו - אי לאו דכהן הוה לא מחציף נפשיה). **קתני מיהת 'נשיאות כפים' - מאי? לאו ליוחסין?** לא, לתרומה (הרואהו נושא כפיו בבבל, או אוכל חלה דווקא בסוריא, והעיד עליו בארץ ישראל - מקבלין עדותו להאכילו תרומה, אבל לא ליוחסין).

והא דומיא דאכילת חלה קתני: מה אכילת חלה (עדות חזקה) ליוחסין - אף נשיאות כפים ליוחסין (דאי לתרומה - פשיטא: היא [חלה] גופה תרומה היא, וכבר הוחזק בה)?

לא, אכילת חלה גופה לתרומה.

קסבר חלה בזמן הזה דרבנן ותרומה דאורייתא, ומסקינן מחלה דרבנן לתרומה דאורייתא (דאי לאו כהן הוא לא הוה ספו ליה חלה, גזירה משום תרומה), וכדאפיך להו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן (לקמן מפרש).

תא שמע: **'חזקה לכהונה נשיאות כפים וחילוק גרנות** (דתרומה) **בארץ ישראל** (נושאי כפים, דאיכא בית דין קבועין ובדקי; וחילוק גרנות - קא סלקא דעתא דתרומה בזמן הזה דאורייתא, וכיון דקון מיתה איכא - מסקינן מינה ליוחסין); **ובסוריא ובכל מקום ששלוחי ראש חודש מגיעין** (להודיע לגולה יום שקידשו ב"ד את החדש לעשות פסח בזמנו, דהיינו היושבים בתוך מהלך חמשה עשר יום) **נשיאות כפים דאיה** (לפי שב"ד קבוע שם שמקבל שליחות החדש של ב"ד הגדול), **אבל לא חילוק גרנות** (דתרומה דידהו לאו דאורייתא ובסוריא נמי האי תנא סבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש ופולגתא דתנאי היא בהך מילתא (עבודה זרה כא, א); **ובכל כסוריא. רשב"ג אומר: אף אלכסנדריא של מצרים כראשונה, מפני שבית דין קבועין שם. קתני מיהת 'נשיאות כפים'; מאי? לאו ליוחסין?** לא, לחלה.

הא דומיא דחילוק גרנות קתני: מה חילוק גרנות ליוחסין אף נשיאות כפים ליוחסין!

לא! חילוק גרנות גופה לחלה.

קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן וחלה דאורייתא, ומסקינן מתרומה דרבנן לחלה דאורייתא, וכדאשכחינהו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן, דאמר רב הונא בריה דרב יהושע: אשכחתינהו לרבנן בבי רב (בית המדרש קרי 'בי רב') דיתבי וקאמרי: אפילו למאן דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן - חלה דאורייתא, שהרי שבע שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה (דכתיב 'בבואכם אל הארץ' [במדבר טו, יח] ותניא בספרי [דברים פסקא קי]: **דבי ישמעאל אומר: שינה הכתוב ב'אה' זו מכל ביאות שבתורה שכולן נאמר 'כי תבאו' 'כי יבאך', וכאן 'בבואכם' ללמד שכיון שנכנסו לה - נתחייבו) ולא נתחייבו בתרומה (ומעשרות, דכתיב 'דגן' 'תבואת זרעך' - המיוחדת לך; ועוד: שהרי תלה הכתוב המעשר במנין שנות השמטה, דכתיב [דברים כו, יב]: כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית-שנת המעשר [ונתתה ללוי, לגר ליתום ולאלמנה, ואכלו בשעריך, ושבועו], ושמטות לא מנו אלא משכבשו וחילקו, כדאמרינן בסדר עולם ובמסכת ערכין (יב, ב); ואמרינא להו אנא: אדרבה: אפילו למאן דאמר תרומה בזמן הזה דאורייתא - חלה דרבנן, דתניא: [במדבר טו, יח]: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם **בבואכם אל הארץ** [אשר אני מביא אתכם שמה] **א' 'בבואכם'** (והכי פירושו: כיון דשינה הכתוב ב'אה' זו לכתוב בה 'בבואכם' ולא כתב 'כי תבאו'), **יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מדגלים? - תלמוד לומר: 'בבואכם' - כביאת כולכם אמרתי, ולא כביאת מקצתכם'; וכי אסקינהו עזרא -****

(כתובות כה, ב)

לאו כולהו סלוק (רובן נשארו בבבל, דכתיב כל הקהל כאחד ארבע רבוא (עזרא ב, טו)).

תא שמע: **'חזקה לכהונה נשיאות כפים וחילוק גרנות ועדות** (אם באו עדים שהוא כהן: שמכירין את אביו ואת אמו). '

'עדות' חזקה היא (בתמיה: וכי עדות 'חזקה' קרי ליה)? אלא לאו הכי קאמר: נשיאות כפים כי עדות: מה עדות ליוחסין - אף נשיאות כפים ליוחסין!

לא, עדות הבאה מכח חזקה כחזקה (העדות נקבל, ונאכילו בתרומה כאילו ראינוה אנן לאותה חזקה שזה העיד),

⁶ אולי הכוונה: (דברים יד, כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה. (כג) ואכלת לפני ה' אלקיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהורך, ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים.

כי ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי; אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא כהן.

אמר ליה: מה ראית?

אמר ליה: שקרא ראשון בבית הכנסת

[ושאל רבי אמי:] בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול? (כדאמרינן בעלמא (גיטין נטב) רב קרי בכהני ואף על גב דלאו כהן הוה) [והאיש המעיד ענה:] שקרא אחריו לוי –

והעלהו רבי אמי לכהונה על פיו (ואי לאו כהן הוא – אין לוי קורא אחריו, דאמרינן במסכת גיטין (שם): *אם אין שם כהן – נתפרדה חבילה*); ומפרשינן דאין לוי קורא במקום שאין כהן. ויש מפרשים *נתפרדה החבילה*: שבמקום שאין כהן, אם רוצה ישראל לקרות לפני לוי – קורא, ודוקא דאין שם כהן; אבל היכא דאיכא כהן – לא נתפרדה החבילה ולא יקרא ישראל גדול לפני לוי; והכא כהן אחר הוה התם, הלכך אי לאו דהאי כהן הוה – לא הוה לוי קרי אבתריה).

ההוא דאתא לקמיה דרבי יהושע בן לוי, אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא לוי.

אמר ליה: מה ראית?

אמר ליה: שקרא שני בבית הכנסת.

בחזקת שהוא לוי או בחזקת שהוא גדול?

שקרא לפניו כהן (ואי לאו דהאי לוי הוא – לא היה קורא שני אלא שלישי: שנים כהנים היו קורין לפניו והוא שלישי, דהכי אמרינן במסכת גיטין: *אם אין שם לוי – קורא כהן במקומו*) 'והעלהו רבי יהושע בן לוי ללויה (לתת לו מעשר ראשון) על פיו.

ההוא דאתא לקמיה דריש לקיש, אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא כהן. אמר ליה: מה ראית?

[אמר ליה:] שקרא ראשון בבית הכנסת.

אמר ליה: ראיתיו שחילק על הגרנות?

אמר לו רבי אלעזר: ואם אין שם גורן (אם אין שם זורעי תבואה במקומו) – בטלה כהונה?

זימנין (פעם אחרת) הווי יתבי קמיה דרבי יוחנן; אתא כי הא מעשה לקמיה, אמר ליה ריש לקיש: ראיתיו שחילק על הגורן. אמר ליה רבי יוחנן: ואם אין שם גורן – בטלה כהונה? הדר (דיש לקיש) חזייה לרבי אלעזר בישות (החזיר פניו ונסתכל ברבי אלעזר בעין רעה, שהבין שמפי רבי יוחנן שמע לשון זה; וכשאמר לשון זה – לא אמרה בשם רבי יוחנן לפיכך לא קיבלה הימנו); אמר: שמעת מילי דבר נפחא ולא אמרת לן משמיה!?

רבי ורבי חייא: חד העלה בן על פי אביו לכהונה, וחד העלה אח על פי אחיו ללויה.

תסתיים דרבי העלה בן על פי אביו לכהונה, דתניא: *'הרי שבא ואמר "בני זה וכהן הוא" – נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה* (שמא ממזר או נתין הוא) – *דברי רבי*.

אמר לו רבי חייא: אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה – תאמינו להשיאו אשה! ואם אי אתה מאמינו להשיאו אשה – לא תאמינו לאכול בתרומה!?

אמר לו: אני מאמינו להאכילו בתרומה, שבידו להאכילו בתרומה (שהרי הוא כהן והכל חולקין לו תרומה), ואיני מאמינו להשיאו אשה שאין בידו להשיאו אשה.

תסתיים.

ומדרבי העלה בן על פי אביו לכהונה – רבי חייא העלה אח על פי אחיו ללויה.

ורבי חייא, מאי שנא בן, דלא דקרוב הוא אצל אביו? אח נמי קרוב הוא אצל אחיו!?

(כתובות כו, א)

במסיח לפי תומו.

כי הא: דאמר רב יהודה אמר שמואל: *'מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר "זכורני כשאני תינוק ומורכב על כתיפו של אבא והוציאוני מבית הספר והפשיטוני את כותנתי והטבילוני* (מפני שסתם תינוק מטפח באשפות ושרצים מצויין שם) *לאכול בתרומה לערב* (דצריך הערב שמש)'

ורבי חייא מסיים בה: "וּחְבִּירֵי בְּדִילִין מִמֶּנִּי, וְהִיוּ קוֹרִין אוֹתִי
"יוֹחֲנָן אוֹכֵל חֲלוֹת" וְהֶעֱלָהוּ רַבִּי לִכְהוֹנָה עַל פִּיו."

תניא: 'רבי שמעון בן אלעזר אומר: כשם שתרומה חזקה לכהונה -
כך מעשר ראשון חזקה לכהונה; והחולק בבית דין אינה חזקה (קא
סלקא דעתא שעל פי בית דין הקבוע בעיר היו חולקין לו תרומה בבית הגרנות)'. (ולקמיה פריך: אי בבית
דין לא הוי חזקה - היכא הויא חזקה?).

'מעשר ראשון' דלוי הוא נולא לכהן, וכיצד קבלת מעשר ראשון יהיה
ראיה לכהונה?!

כרבי אלעזר בן עזריה, דתניא: 'תרומה לכהן, מעשר ראשון ללוי
- דברי רבי עקיבא; רבי אלעזר בן עזריה אומר: מעשר ראשון אף
לכהן'.

אימור דאמר רבי אלעזר בן עזריה 'אף לכהן', 'לכהן ולא ללוי'
מי אמר?

אין! בתר דקנסינהו עזרא (ללויים דלא ליתבו להו, כדאמרינן ביבמות בפרק 'יש מותרות'
(יבמות 19ב)).

ודלמא איקרו ויהבו ליה [ללוי, למרות קנס עזרא, שהרי לא כולם סוברים
כרבי אלעזר בן עזריה]?

אמר רב חסדא: הכא במאי עסקינן? - כגון דמוחזק לן באבוה דהאי
דכהן הוא, ונפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה הוא, וחלקו
ליה לדידיה מעשר בבית הגרנות [וזזו ראייה שהוא כהן ולא בן גרושה
וחלוצה].

[כיצד עובדה זו משמשת ראיה שהוא כהן?] 'לוי' (כלומר: בלוי ליכא לספוקי, דהא אביו
כהן) - דלאו לוי הוא [אם הוא בן חלוצה - וכי אינו משבט לוי, ומגיע לו
חלוקת מעשר]?

מאי איכא למימר [מה היינו סוברים]? 'בן גרושה או בן חלוצה הוא'
[ואינו כהן, אלא חלל]? [העובדה שחילקו לו מעשר היא משמעותית לפי שתי
הדיעות להלן]:

לא מיבעיא למאן דאמר (פלוגתא היא ביבמות (שם)) 'מעשר ראשון אסור לזרים
[זר שאינו לוי או כהן, שגם הוא משבט לוי]' דלא הווי יהבי ליה, אלא
אפילו למאן דאמר 'מעשר ראשון מותר לזרים' - הני מילי למיספק
להו [לתת להם לאכול אם הם זקוקים לאוכל], אבל בתורת חלוקה לא יהבי
ליה.

[ולא היו חולקים לחלל אם יש כהנים או לויים כשרים; ואם חלקו לו - סימן
שהוא כשר].

[אולם אפשר לפרש אחרת: שחלל אין לו דין לוי, והכל פשוט, שאם חלקו לבן של
כהן - הוא ודאי כהן כי אינו לוי; אך מלשון רש"י: 'כלומר בלוי ליכא
לספוקי דהא אביו כהן' לא משתמע שאינו לוי].

'והחולק בבית דין אינה חזקה' - אי בבית דין לא הויא חזקה,
היכא הויא חזקה?

אמר רב ששת: הכי קאמר: החולק תרומה בנכסי אביו עם אחיו בבית
דין - אינה חזקה (להשבית מעליו קול היוצא על אמו שהיא גרושה והוא חלל).
פשיטא (דהא אפילו הוא חלל יורש את אביו)!!

מהו דתימא מדהנך לאכילה - האי נמי לאכילה? קא משמע לן הנך
לאכילה, האי לזבונא.

רבי יהודה אומר: אין מעלין לכהונה על פי עד אחד [רבן שמעון בן
גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסגן: מעלין לכהונה על פי עד אחד]:
רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעזר (דהא ודאי במקום שיש עוררין לא אמר
רבן שמעון דליהוי חד נאמן, וכי אמר 'מעלין' - במקום שאין עוררין קאמר)? וכי תימא 'ערער
חד' איכא בינייהו: דרבי אלעזר סבר 'ערער חד' (הוי ערער ואין אחד נאמן
עליו להכשירו), ורבן שמעון בן גמליאל סבר 'ערער תרי' - האמר רבי
יוחנן: דברי הכל אין ערער פחות משנים?!

אלא הכא במאי עסקינן? דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא, ונפק
עליה קלא (קול בעלמא ולא עדות) דבן גרושה או בן חלוצה הוא, ואחתיניה
(מן הכהונה עד שיבדקו את הדבר שמעלה הוא לכהונה), ואתא עד אחד ואמר "ידענא
ביה דכהן הוא"

(כתובות כו, ב)

ואסקיניה (דבמקום קול הוי חד מהימן), ואתו בי תרי ואמרי: "בן גרושה ובן חלוצה הוא", ואחתיניה, ואתא עד אחד ואמר "ידענא ביה דכהן הוא"; ודכולי עלמא (בין לרבי אלעזר בין לרבי שמעון) מצטרפין (שני עדים המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות) לעדות, והכא במיחש לזילותא דבי דינא (שהורידוהו שני פעמים, ועכשיו יעלוהו ויבטלו דבריהם) קמיפלגי: תנא קמא סבר: כיון דאחתיניה לא מסקינן ליה (והיינו דקאמר רבי אלעזר: דמאחר שהורדנוהו על פי העוררין - אין מעלין על פי עד זה השני, אף על פי שיש לצרפו עם האחר) חיישינן לזילותא דבי דינא; ורבנן שמעון בן גמליאל סבר: אנן אחתינן ליה ואנן מסקינן ליה, ולזילותא דבי דינא לא חיישינן (ואי קשיא תרי ותרי נינהו אוקי תרי לבהדי תרי ואוקמינן אחזקיה קמייטא דאסקיניה על פי עד הראשון שהוא נאמן, דהא אכתי אין עוררין, דקול - לאו עוררין הוא).

מתקיף לה רב אשי: אי הכי - אפילו תרי ותרי (אתו בהדי הדדי) נמי (בפעם שניה לרבי אלעזר לא מסקינן ליה) !?

אלא אמר רב אשי: במצטרפין לעדות קמיפלגי, ובפלוגתא דהני תנאי, דתניא: 'אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד' (את העדות, לאפוקי אחד אומר "בפני הלווה" ואחד אומר "בפני הודה לו עליו"); רבי יהושע בן קרחה אמר: אפילו בזה אחר זה;

(ופלוגתא אחריתי היא, ולא רבי יהושע בן קרחה קאמר לה: ואין עדותן מתקיימת (להתקבל) בבית דין (ואפילו ראו שניהם כאחד) עד שיעידו שניהם כאחד; רבי נתן אומר: שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו' (ורבי אלעזר ורבנן שמעון בפלוגתא דרבי נתן ורבנן פליגי).

משנה:

האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים:

על ידי ממון - מותרת לבעלה (דמרתתי להפסיד ממון ואינן מפקירין אותה);
על ידי נפשות (שהיתה נידונת למות) - אסורה לבעלה (דהואיל ונוהגין בה הפקר - חוששין שמא נתרצתה באחד מהן).

גמרא:

אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב: לא שנו (דעל ידי ממון מותרת לבעלה) אלא שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים (ויראים לעשות שלא כדין שמא יפסידו ממון), אבל יד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן - אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה.
מתיב רבא: 'העיד רבי יוסי הכהן ורבי זכריה בן הקצב על בת ישראל שהורנה (נתמשכנה) באשקלון וריחקוה בני משפחתה, ועדיה (אותן שהעידו שהורנה) מעידים אותה שלא נסתרה ושלא נטמאה, ואמרו להם [לבני משפחתה] חכמים: אם אתם מאמינים שהורנה - האמינו שלא נסתרה ושלא נטמאה; ואם אי אתם מאמינים שלא נסתרה ושלא נטמאה - אל תאמינו שהורנה'! והא אשקלון (דארץ פלשתים היא, ועוד כבר גלו ישראל) דיד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן, וקתני

(כתובות כז, א)

'הורנה' (דמדעת, וכיון דהגיע זמן ולא נפדית - הרי היא של עובדי כוכבים בדיניהם; משום הכי בעינן עדים מעידין אותה שלא נסתרה) - אין, נחבשה (דאינה נחלטת להם) לא (בעינן עדים הואיל ועל ידי ממון הוא) !

הוא הדין אפילו נחבשה, ומעשה שהיה כך היה.
איכא דאמרי אמר רבא: אף אנן נמי תנינא: 'העיד רבי יוסי הכהן ורבי זכריה בן הקצב על בת ישראל שהורנה באשקלון, וריחקוה בני משפחתה, ועדיה מעידים עליה שלא נסתרה ושלא נטמאה, ואמרו חכמים: אם אתם מאמינים שהורנה האמינו שלא נסתרה ושלא נטמאה ואם אין אתם מאמינים שלא נסתרה ושלא נטמאה אל תאמינו שהורנה'; והא אשקלון, דעל ידי ממון הוה, וטעמא דעדים מעידין אותה, הא אין עדים מעידין אותה - לא! מאי לאו? לא שנא הורנה ולא שנא נחבשה? !
לא, הורנה שאני.

איכא דרמי לה מירמא (לא מתני לה להא דרב שמואל בר רב יצחק אפירושא דמתניתין בלשון 'לא שנו', אלא רמי מירמא מתניתין וברייתא אהדי ועלה שני רב שמואל חילוק בין יד ישראל תקיפה ליד העובדי כוכבים תקיפה): תנן: 'על ידי ממון מותרת לבעלה' ורמינהו 'העיד לבי יוסי כו' - והא אשקלון דעל ידי ממון, וקתני טעמא ד'עדים מעידים אותה', הא אין עדים מעידין אותה לא!! ומשני: אמר רב שמואל בר רב יצחק: לא קשיא: כאן שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים, כאן שיד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן.

על ידי נפשות אסורה [אסורה לבעלה]:
אמר רב: כגון נשי גנבי (שבבעליהן ניתלין; ודרך המלכות להפקיר ביתם ונשיהן); ולוי אמר: כגון אשתו של בן דונאי (רוצח היה, ואלעזר שמו, כדאמרין בפרק 'עגלה ערופה' (סוטה מז); אבל נשי דגנבי הגונבים ממון - לא מפקרי).
אמר חזקיה: והוא שנגמר דינן להריגה; ורבי יוחנן אמר: אף על פי שלא נגמר דינן להריגה.

משנה:
עיר שכבשוה כרכום ('מצור' מתרגמין 'כרכום' (דברים כ"ט):
כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות (אסורות לבעליהן דאשת כהן אסורה באונס); ואם יש להן עדים - אפילו עבד אפילו שפחה - הרי אלו נאמנין;
ואין נאמן אדם על ידי עצמו.

גמרא:
ורמינהו [עבודה זרה פ"ה מ"ו]: 'בלשת' (חיל; [נקרא 'בלשת'] על שם שמחפשים כל המטמונים) שבאה לעיר:
בשעת שלום: חכיות פתוחות אסורות, סתומות מותרות; בשעת מלחמה: אלו ואלו מותרות, לפי שאין פנאי לנסך'.
אמר רב מרי: לבעול יש פנאי (דתקיף להו יצרייהו), לנסך אין פנאי!!
רבי יצחק בר אלעזר משמיה דחזקיה אמר: (אף בבעילה פעמים שהן מותרות: כאן בכרכום של אותה מלכות (אינו רוצה להשחית את בני העיר, וכשכובש עיר הסמוך לממשלתו - שומרה, והיא לו למס עובד), כאן בכרכום של מלכות אחרת.
'של אותה מלכות' נמי: אי אפשר דלא ערק חד מינייהו!
אמר רב יהודה אמר שמואל: כשמשמרות (מקום מעמד השומרים שהעמיד המלך שלא יחבל אדם באנשי העיר) רואות זו את זו.
אי אפשר דלא ניימא פורתא?
אמר רבי לוי: כגון דמהדר לה למתא שושילתא וכלבא וגו' (וקיסמין להכשל בהן) ואו' (שמן סביבות העיר שלשלות ברזל שישמיעו קול בהכשל איש רץ עליהם) וכלבים ואו' (ועקין).
אמר רבי אבא בר זבדא: פליגי בה רבי יהודה נשיאה ורבנן; חד אמר 'כאן בכרכום של אותה מלכות, כאן בכרכום של מלכות אחרת', ולא קשיא ליה ולא מידי (לא חייש למיעקר איניש יחידאה ולבעול' הואיל ואין הדבר הפקר); וחד קשיא ליה כל הני, ומשני: כגון דמהדר ליה למתא שושילתא וכלבא וגו' ואו'.

אמר רב אידי בר אבין אמר רבי יצחק בר אשיאן: אם יש שם מחבוא אחת - מצלת על הכהנות כולן.
בעי רבי ירמיה: אינה מחזקת אלא אחת מהו? מי אמרינן 'כל חדא וחדא היינו הא' או דלמא לא אמרינן? ומאי שנא מ'שני שבילין', אחד טמא (שיש בו קברות מפסיק כל רחבו) ואחד טהור (ואין ידוע איזהו הטמא, אבל כך מוחקים: באחד מהן, והלך כאחד מהן ועשה טהורות (נגע בטהרות), ובא חבירו והלך בשני ועשה טהורות: כי יהודה אומר: אם נשאל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו - טהורות (דכל חד כי אתי לקמן תלינן ליה למימר בטהור הלך דהוה ליה ספק טומאה בר"ה וספיקו טהור); שניהם כאחת - טמאות (דהכי נימא להו טהורים אתם חד מינייהו ודאי בטמא אזל); רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך טמאין' (דכיון דבא לשאול עליו ועל חבירו אמר רבי יוסי טמאין - הכא נמי לכולהו שרינן כי הדדי) ואמר רבא ואיתימא רבי יוחנן: (באו לשאול) בבת אחת - דברי הכל טמאין; בזה אחר זה - דברי הכל טהורים; לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל

חבירו: מר מדמי ליה לבבת אחת ומר מדמי ליה לבזה אחר זה;
והכא נמי (ורבי יהודה ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי): כיון דשרי להו לכולהו כבת
אחת דמי?!
הכי? השתא: התם ודאי איכא טומאה, הכא מי יימר דאיטמי?

בעי רב אשי: אמרה "לא נחבאתי ולא נטמאתי" מהו? מי אמרינן

(כתובות כז, ב)

'מה לי לשקר' (אי בעיא אמרה "נחביתי")? או דלמא לא אמרינן?
ומאי שנא מההוא מעשה: דההוא גברא דאגר ליה חמרא לחבריה; אמר
ליה: "לא תיזיל באורחא דנהר פקוד, דאיכא מיא! זיל באורחא
דנרש דליכא מיא!" ואזל איהו באורחא דנהר פקוד ומית חמרא.
אתא לקמיה דרבא. אמר ליה: אין, באורחא דנהר פקוד אזלי, מיהו
לא הוה מיא!

אמר רבא: 'מה לי לשקר'?! אי בעי אמר ליה 'באורחא דנרש
אזלי'! ואמר ליה אביי: 'מה לי לשקר' במקום עדים (דאנן טהדי דכל
שעתא איכא מיא) לא אמרינן.

הכי? השתא: התם ודאי איכא עדים, דאיכא מיא; הכא ודאי איטמי
(בתמיה) חששא הוא, ובמקום חששא אמרינן ['מה לי לשקר'].

אם יש עדים - אפילו עבד ואפילו שפחה - נאמנין:
ואפילו שפחה דידה מהימנא? ורמינהי: '(במסכת גיטין היא: שכיב מרע שכתב ומסר
גט לאשתו על מנת שאם מת יהא גט למפרע ולא תיזקק לחליצה): לא תתייחד עמו אלא על
פי עדים (שמא יבא עליה והוה ליה גט ישן, ותנן [גיטין פ"ח מ"ד: דף ע"ב, ב]: בית הלל אוסרין לפטור בגט
ישן, ואיזהו גט ישן? כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה; וטעמא: גזירה שמא יאמרו 'גיטה קודם לבנה'),
ואפילו על פי עבד (דייה בעבד שהיה עמה) ועל פי שפחה, חוץ משפחתה,
מפני שלבה גס בשפחתה' (ותשמע בפניה).

אמר רב פפי: בשבויה הקילו.

רב פפא אמר: הא בשפחה דידה הא בשפחה דידה.

ושפחה דידה לא מהימנא? הא קתני 'אין אדם מעיד על עצמו' - הא
שפחה דידה מהימנא!

שפחתה נמי - כעצמה דמי.

רב אשי אמר: הא והא בשפחה דידה, (והיינו טעמא דבמתניתין מהימנא והתם לא
מהימנא): ושפחה מיחזא חזיא (בקילקול גבירתה) ושתקה; התם (גבי גט) דשתיקתה
מתירתה (שאינה צריכה שתעיד לומר 'לא שמשה' אלא שתאמר 'אני הייתי עמה') - לא מהימנא
(להיות זו מותרת על ידה, דאי נמי חזיא לא מסהדא); הכא (גבי שבוייה) דשתיקתה (דשפחה)
אוסרתה (לגבירתה, דכל כמה שאינה מעידה לומר 'טהורה היא' - מחזקינן לה בטמאה, [אבל] כי מסהדא
ואמרה 'טהורה היא') - מהימנא (דלשקורי לאו אורחא אלא למשתק); השתא נמי (כיון דרחמא
לה לגבירתה או דדחלה מינה) אתיא ומשקרא (ואמרה טהורה היא)!
תרתיה (חדא למשתק בקלקולה ועוד דתיתי ותשקר) - לא עבדה.

כי הא: דמרי בר איסק, ואמרי לה חנא בר איסק, אתא ליה אחא
מבי חוזאה (שהלך אביו שם והוליכו עמו, וגדלו שם, ומת אביו, וחזר לעירו ותבע חלקו בנכסי אביו);
אמר ליה: פלוג לי בנכסי דאבא!

אמר ליה: לא ידענא לך!

אתא לקמיה דרב חסדא. אמר ליה (רב חסדא לההוא אחא): שפיר קאמר לך
(שאינו מכירך, לפי שיצאת בלא חתימת זקן [ובאת בחתימת זקן]), דכתיב (בראשית מב, ח) ויכר יוסף את
אחיו (שכשפירש מהן כבר היו חתומי זקן) והם לא הכירוהו - מלמד שיצא בלא חתימת זקן
ובא בחתימת זקן.

אמר ליה (רב חסדא לההוא אחא): זיל אייתי סהדי דאחיה!

אמר ליה אית לי סהדי, ומסתפינו מיניה, דגברא אלמא הוא!

אמר ליה (רב חסדא למרי): לדידיה זיל אייתינהו את (להנהו סהדי המכירין אותו
ויעידוך) דלאו אחוך הוא (שאינו בן אביו)!

אמר ליה: דינא הכי? המוציא מחבירו עליו הראיה!

אמר ליה: הכי דאיננא לך ולכולהו אלמי חברך.

השתא נמי (כיון דדחלי מיניה) אתו ומשקרי?

תרתיה (חדא דשתקי מלהעיד אמת וחדא דמסהדי שיקרא) - לא עבדי.

לימא כתנאי (שפחתה אי מהימנא אי לא): 'זו עדות (עדות זו של שבועה - הכל כשרים בה:)
איש ואשה תינוק ותינוקת אביה ואמה ואחיה ואחותה, אבל לא בנה
ובתה, לא עבדה ושפחתה' ותניא אידך: 'הכל נאמנין להעיד חוץ
מהימנה (היא עצמה) ובעלה'.

דרב פפי ודרב אשי (דאמרו לעיל שפחה דידה מהימנה) - (ודאי) תנאי היא (על כרחך
יאמרו אנן, דאמרינן כי מתניתא בתרייתא מדקשיא להו קמייתא); דרב פפא (דאמר לא מהימנה) -
[מי] לימא תנאי היא? (כלומר: דחוק הוא לומר 'אנא דאמרי כי מתניתא קמייתא' או יוכל
לתרץ מתניתא בתרייתא נמי כוותיה, למימר 'שפחתה כעצמה דמי, והרי היא בכלל חוץ מהימנה' דקתני בה, או
תירוצא אחרינא): אמר לך רב פפא: כי תניא ההיא (דקתני 'הכל נאמנים ואפילו שפחה
דידה') - במסיחה לפי תומה, כי הא: דכי אתא רב דימי, אמר: רב
חנן קרטיגנא (דמן קרטיגי) משתעי (היה מספר מעשה זה): מעשה בא לפני רבי
יהושע בן לוי - ואמרי לה רבי יהושע בן לוי מישתעי: מעשה בא
לפני רבי, באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר "אני ואמי
נשבינו לבין העובדי כוכבים; יצאתי לשאוב מים - דעתי על אמי;
ללקט עצים - דעתי על אמי" והשיאה רבי לכהונה על פיו.

משנה:

אמר רבי זכריה בן הקצב: "המעון הזה (שבועה היא)! לא זזה ידה
מתוך ידי משעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים ועד שיצאו!"
אמרו לו: אין אדם מעיד על עצמו.

גמרא:

תנא: 'ואף על פי כן (שאסרו עליו לפי שכהן היה) ייחד לה בית בחצרו
וכשהיא יוצאה (והוא בחצר) - יוצאה בראש בניה (שיהו הבנים עמהם שלא יתייחדו)
וכשהיא נכנסת - נכנסת בסוף בניה (כדי שלא יהא הוא והיא בחצר והבנים מבחוץ)'.

בעי אביי: מהו (כהן שגירש את אשתו) לעשות בגרושה כן (מהו לדור עמו בחצר)?
התם הוא, דבשבועה הקילו, אבל הכא לא? או דלמא לא שנא?
תא שמע, דתניא: 'המגרש את אשתו - לא תנשא בשכונתו' (לפי שמכירה
ברמיזותיו וקריצותיו שמא יבואו לידי עבירה)

(כתובות כח, א)

ואם היה כהן (אפילו לא ניסת) לא תדור עמו כמכוי (שמא יבא עליה וכהן אסור
בגרושה אבל ישראל - כל זמן שלא ניסת תדור בשכונתו); אם היה כפר קטן - זה היה
מעשה, ואמרו: כפר קטן נידון כשכונה'.

מי נדחה מפני מי?

תא שמע, דתניא: 'היא נדחת מפניו ואין הוא נדחה מפניה; ואם
היתה חצר שלה - הוא נדחה מפניה'.

איבעיא להו: היתה חצר של שניהם מהו?

תא שמע: 'היא נדחת מפניו' - במאי עסקינן? אילימא בחצר שלו
- פשיטא! ואלא בחצר שלה? והתניא: 'אם היתה חצר שלה - הוא
נדחה מפניה! אלא לאו כי האי גוונא!?
דלמא דאגיר מיגר [שכר].

מאי הוי עליה?

תא שמע: (ישעיהו כב, יז) הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר [ועטף עטה], ואמר רב: טלטולי
דגברא קשין מדאיתתא ('ואמר רב' גרס, ומהאי קרא שמעינן לה [שכאשר הנביא רוצה לומר
טלטלה גדולה - קורא לזה טלטלה גבר]).

תנו רבנן: 'לזה הימנה (בהיותה תחתיו) בנכסי אביה (שהיו בידה נכסי מלוג ובכהן
שגירש את אשתו קא מיירי) - אינה נפועת (הימנו על ידי עצמה שלא יקרבו בדברים) אלא על
ידי אחר'.

אמר רב ששת: ואי אתו לקמן לדינא - לא מזדקקין להו.

רב פפא אמר: שמותי משמתינן להו.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר: נגודי נמי מנגדינן להו.

אמר רב נחמן: תנא באבל רבתי (מסכתא היא, וקורין אותה 'שמחות', וזו היא משנה ראשונה שלה: *הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו*); *'במה דברים אמורים? - שנתגרשה מן הנשואין, אבל כשנתגרשה מן האירוסין - נפרעת על ידי עצמה, שאין לבו גס בה.'*

ההוא ארוס (כהן היה) וארוסתו, דאתו לקמיה דרבא. יתיב רב אדא בר מתנא קמיה, אוקי רבא שלוחא בינתייהו. אמר ליה רב אדא בר מתנא: והאמר רב נחמן 'תנא באבל רבתי כו' (דמן האירוסין נפרעת על ידי עצמה)? אמר ליה: קא חזינן דקא גייסי בהדדי (מכירין זה את זה ברמיזות וקריצות; בלע"ז פריוו"ק). איכא דאמרי: לא אוקי רבא שליח בינתייהו. אמר ליה רב אדא בר מתנא: דניקום מר שלוחא בינתייהוד? אמר ליה: והא [אמר] רב נחמן 'תנא באבל רבתי כו' (דמן האירוסין נפרעת על ידי עצמה)! אמר ליה: הני מילי היכא דלא גייסי בהדדי, אבל הני קא חזינא להו דגייסי בהדדי!

משנה:
ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן: נאמן אדם לומר "זה כתב ידו של אבא" (ומקיימין השטר על פיו, אע"פ שמת אביו בעוד זה קטן); ו"זה כתב ידו של רבי" ו"זה כתב ידו של אחי"; "זכור הייתי בפלונית שיצאה בהינומא" (והוא סימן שניסת בתולה וכתובתה מאתים, כדאמרינן בריש פירקין), ו"ראשה פרוע", ו"שהיה איש פלוני יוצא מבית הספר" (כשהיינו למידין תינוקות בבית רבן) לטבול לאכול בתרומה" ו"שהיה חולק עמנו על הגורן" ו"המקום הזה בית הפרס" ו"עד כאן היינו באין בשבת"; (ובכולהו מפרש טעמא בגמרא); אבל אין אדם נאמן לומר "דרך היה לפלוני במקום הזה", "מעמד ומספד היה לפלוני במקום הזה" (מקום היה לו כאן להספיד מתיו כשמוליכין לבית קברות שלו ולעשות שם מעמדות ומושבות שהיו עושין שבעה למת) "דאפוקי ממונא הוא, ובעינן עדות מעלייתא; וכתובה היינו טעמא: דרוב נשים בתולות נישאות).

(רבי יוחנן בן ברוקא אומר נאמנים לא גרסינן ליה במתניתין, אלא בברייתא, ולא אדרך מעמד ומספד קאי.)

גמרא:
אמר רב הונא בריה דרב יהושע: והוא שיש גדול עמו. וצריכא: דאי אשמעינן 'אביו' משום דשכיח גביה (ונתן עיניו בקטנותו בכתב יד אביו), אבל רבו לא; ואי אשמעינן 'רבו' - משום דאית ליה אימתיה דרביה, אבל אביו לא! ואי אשמעינן הני תרתי: 'אביו', דשכיח גביה ו'רבו' - דאית ליה אימתיה, אבל אחיו, דלית ליה לא הא ולא הא, אימא לא? - קא משמע לן: כיון דקיום שטרות מדרבנן (דמדאורייתא לא בעינן קיום, דאמר ריש לקיש (לעיל יח,ב) 'עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין') - הימנוהו רבנן בדרבנן (בדבר שהוא מדבריהם האמינו, ואין זה עוקר דבר מן התורה: 'הם אמרו והם אמרו': הם הצריכו קיום העדות והם הכשירו בו את אלו).

'זכור הייתי בפלונית שיצאה בהינומא וראשה פרוע':
מאי טעמא?
כיון דרוב נשים בתולות נישאות - גלוי מלתא בעלמא הוא (כלומר: אין הדבר צריך עדות אלא לפרסם שיצא הדין לאור בלא גמגום).

ו'שהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה':
ודלמא עבד כהן הוא?
מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: אסור לאדם שילמד את עבדו תורה.
ולא? והתניא: 'לזה הימנו רבו או שעשאו רבו'

(כתובות כח, ב)

אפוטרופוס (מסר נכסיו בידו להכניס ולהוציא לסחורה), **או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת - הרי זה לא יצא לחירות** (ולא אמרין 'אי לאו דשחרדיה לא הוה יזיף מיניה, ולא הוה שביק ליה לנהוג מנהג בן חורין' - ושמעין מנה דיש עבד שלומד תורה)!

התם דאיקרי עבד מדעתו: **כי קאמרינן** [שאסור ללמדו תורה] - דקא נהיג ביה מנהג בנים [אלא ילמדו תורה באופן אחר].

'לטבול לאכול בתרומה':

בתרומה דרבנן (כגון תרומת חוצה לארץ, או פירות המנינהו להני, להאכילו על פיהם).

ושהיה חולק עמנו על הגורן:

ודלמא עבד כהן הוא?

תנן - כמאן דאמר אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו, דתניא: **'אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו - דברי רבי יהודה; רבי יוסי אומר: יכול הוא שיאמר 'אם כהן אני תנו לי בשביל עצמי, ואם עבד כהן אני - תנו לי בשביל רבי'.** במקומו של רבי יהודה היו מעלין מתרומה ליוחסין (משום הכי אמר אין חולקין); במקומו של רבי יוסי לא היו מעלין מתרומה ליוחסין.

תניא: **'אמר רבי אלעזר ברבי יוסי: מימי לא העדתי; פעם אחת העדתי והעלו עבד לכהונה על פי.'**

'העלו' סלקא דעתך? השתא: ומה בהמתן של צדיקים (חמורו של רבי פנחס בן יאיר ב'הכל שוחטין' (חולין זא, ט)) **אין הקב"ה מביא תקלה על ידם - צדיקים עצמם לא כל שכן!?**

אלא **'בקשו להעלות עבד לכהונה על פי':** חזא באתריה דרבי יוסי (שחלקו לו תרומה בגורן), ואזל ואסהיד באתריה דרבי יהודה (ושם לא היו חולקין תרומה לעבדי כהנים).

ו"שהמקום הזה - בית הפרס הוא": (בית הפרס: החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה, שכך שיערו שהמחרישה מולכת את עצמות המת, ודלמא נגע או הסיט המהלך בו את עצם כשעורה, שמשמא במגע ובמשא).

מאי טעמא? בית הפרס דרבנן, דאמר רב יהודה אמר שמואל: **מנפח אדם בית הפרס** (וסומך על כך שאם יש עצם רואהו, ואף על גב דמאהיל - לא חיישינן, דאין עצם כשעורה מטמא באהל עד דאיכא שדרה או גולגולת שלמה או רוב בנין או רוב מנין) **והולך; ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר: בית הפרס שנידש** (דישה רבה ברגלים הרבה) - **טהור** (דתלינן לקולא ואמרינן: כל העצמות נכתנו לפחות מכשיעור; אלמא חששא דרבנן בעלמא הוא); **מאי טעמא? אי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל.** תוספות מסכת כתובות דף כח עמוד ב ד"ה בית הפרס דרבנן - נראה דאפי' במקום הקבר מקילין כמו בשאר שדה, ואין לומר דמקום הקבר מטמא באהל, ומביא רבינו יצחק רביה רביה מדתניא בפ"ק דמועד קטן (דף ה'): **'מצא שדה מצויינת ואינו יודע מה טיבה; יש בה אילנות - בידוע שנתחדש בה קבר; אין בה אילנות - בידוע שאבד בה קבר'** ומאי נפקא מינה כיון שעתה אינו יודע מקום הקבר בין נחרש בין אבד? אלא שמע מינה דמקום הקבר טהור כשנחרש; ובית הפרס להכי הוי דרבנן: משום דהוי ספק טומאה ברשות הרבים אף על גב דבעלמא טיהרו חכמים ספק טומאה ברה"ר - היינו היכא שהטומאה מבוררת ולא נולד הספק אלא באקראי ופעם אחרת לא יטמא כיון שמקום הטומאה ידוע, אבל הכא: שלעולם השדה בספק - לא רצו לטהר אף על גב דמדאורייתא טהור.

ו'עד כאן היינו באין בשבת':

קסבר תחומין דרבנן.

ואין נאמן לומר "דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספר היה לפלוני במקום הזה":

מאי טעמא?

אפוקי ממונא לא מפקינן.

תנו רבנן: **'נאמן התינוק לומר** (להעיד בגודלו מה שראה בקוטנו): **"כך אמר לי אבא: משפחה זו טהורה, משפחה זו טמאה -**

'טהורה' ו'טמאה' סלקא דעתך (מה 'טומאה' ו'טהרה' יש לומר במשפחות)?

אלא **'משפחה זו כשרה' ו'משפחה זו פסולה'.**

ו"שאכלנו בקצה (לקמן מפרש לה) של בת פלוני לפלוני" (כשנשא פלוני את בת פלוני);

(אם כך העיד התינוק:) ו"שהיינו מוליכים חלה ומתנות לפלוני כהן" (על ידי היה אבא שולח לו חלה ומתנות) - על ידי עצמו אבל לא על ידי אחר; וכולן, אם היה עובד כוכבים ונתגייר, עבד ונשתחרר (והעיד משנתגייר שראה את אלה בנכריותו) - אין נאמנים; ואין נאמן לומר 'דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספד היה לפלוני במקום הזה; רבי יוחנן בן ברוקא אומר: נאמנים. ' רבי יוחנן בן ברוקא - אהייה?

אלימא אסיפא - אפוקי ממונא הוא; אלא ארישא: 'כולם אם היה עובד כוכבים ונתגייר, עבד ונשתחרר - אין נאמנים; רבי יוחנן בן ברוקא אומר: נאמנים ' במאי קמיפלגי?

תנא קמא סבר כיון דעובד כוכבים הוא - לא הוה דייק, ורבי יוחנן בן ברוקא סבר: כיון דדעתיה לאיגיורי - מידק הוה דייק.

מאי 'קצה'?

דתנו רבנן: 'כיצד 'קצה' אחד מן האחין שנשא אשה שאינה הוגנת לו, באין בני משפחה ומביאין חבית מליאה פירות ושוברים אותה באמצע רחבה, ואומרים "אחינו בית ישראל - שמעו! אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו, ומתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו; כואו וקחו לכם דוגמא (אות וסימן זכרון) לדורות (לדורות הבאים) שלא יתערב זרעו בזרעינו" וזו היא קצה שהתינוק נאמן להעיד עליה. '

הדרן עלך האשה שנתארמלה